6266-1569 A
v.5
5546
41

ELS VELLS

IGNASI IGLESIAS

ELS VELLS

DRAMA EN TRES ACTES

BARCELONA
LLIBRERIA ESPANYOLA: ANTONI LÓPEZ, EDITOR
Rambla del Mitj, 20
1903

LIBRARY
FEB 16 1973
UNIVERSITY OF TORONTO

Ningú podrà representar, traduir ni reimprimir aquesta obra sense permís de l'autor.
Queda fet el deposit que marca la llei.

PC
3941
I5V4

Tip. «L'Avenç»: Ronda de l'Universitat, 20

PERSONATGES

URSULA	65 anys
SUSAGNA	55 »
ENGRACIETA	23 »
JOAN	70 »
VALERI	65 »
AGUSTÍ	25 »
XALET	60 »
OLAGUER	80 »
GERONI	65 »
PERE	70 »
MENUT	80 »
BORRA	75 »
TIT	70 »
CALDERÍ	75 »
ROVELLAT	70 »
VADOR	70 »

L'acció, en una barriada fabril dels suburbis de Barcelona.

Epoca, actual.

Esquerra i dreta, les de l'actor.

Aquesta obra va esser representada per primera vegada a Barcelona en el «Teatre Català», Romea, la nit del 6 de Febrer de 1903, baix el següent repartiment: URSULA, D.ª Agna Monner; SUSAGNA, D.ª Maria Morera; ENGRACIETA, D.ª Dolors Delhom; JOAN, D. Enric Borràs; VALERI, D. Iscle Soler; AGUSTÍ, D. Joan Domenech; XALET, D. Jaume Capdevila; OLAGUER, D. Jaume Martí; GERONI, D. Cecili Rodriguez; PERE, D. Francisco Bals; MENUT, D. Modest Santolaria; BORRA, D. Vicens Daroqui; TIT, D. Jaume Virgili; CALDERÍ, D. Agustí Antiga; ROVELLAT, don Alfons Marxuach; VADOR, D. Casimir Ros.

Director artistic: D. Enric Borràs.

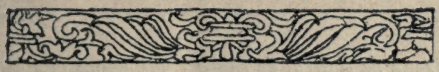

ACTE PRIMER

Interior d'una sala, am les parets emblanquinades. Al fons, un balcó am cortinetes blanques, que dóna al carrer. Davant del balcó hi ha un braser encès. Al primer terme de la dreta, una arcova am cortines mostrejades, de color d'alenquins i am serrell blanc, am borles, veient-se'ls peus d'un llit de caoba, i una estora a terra; a continuació, una porta. Al primer i segon termes de la dreta, dugues portes més: l'una comunica al menjador i l'altra a un dormitori. A la dreta del fons, una tauleta coberta amb un tapet senzill; a l'esquerra, una calaixera de caoba, damunt de la qual hi ha una escaparata i dos pitxells de porcel·lana am flors artificials. Decoren les parets dos o tres quadros am cromos i alguns agrupaments de retrats, records de treball i de familia. Ben repartides per l'escena, mitja

dotzena de cadires de caoba i palla fina. Es cap-al-tard, al començament de l'hivern.

ESCENA I

L'Ursula i la Susagna

(Estan assegudes davant del balcó, a la vora del braser. La primera posa un pedaç a un gec de cotó blau; la segona fa mitja.)

SUSAGNA

Ai! No trobes que fa molt fred avui?

URSULA

No pas aquí dins.

SUSAGNA

Jo tinc les mans glaçades. Ni sé com puc fer mitja.

URSULA

Escalfa-te-les, dòna, que bon caliu hi ha en el braser.

SUSAGNA

(deixant la mitja damunt de la falda, pera escalfar-se les mans)

Estic balba. *(Buscant la paleta per damunt de la capsa del braser.)* Ont es la paleta?

URSULA *(mirant si la troba)*

Ara mateix l'he feta servir.

SUSAGNA

Vès, vès, que la tens sota'ls peus.

URSULA

(enretirant un xic les faldilles)

Ah! Sí: mira-te-la.

SUSAGNA *(remenant el caliu)*

Ai, filla, quin caliu! Això retorna! Hi hauras d'afegir una mica de terregada: si no, se't passarà.

URSULA

Després, si de cas.

(Silenci. La Susagna deixa la paleta i reprèn la tasca.)

SUSAGNA

Quin temps, l'hivern! No voldria que vingués mai.

URSULA

Jo tampoc. No hi ha com l'estiu.

SUSAGNA

Sobre tot pels pobres.

(Curt silenci.)

URSULA *(mirant el gec)*

No sé com s'ho fa'l meu home, pera espatllar la roba tant depressa.

SUSAGNA

Vegessis el de casa! Sempre'm ve tot estripat. Sembla que'ls dimonis l'esgarrapin, allà a la fàbrica.

URSULA

Com que no hi paren compte...

SUSAGNA

L'haguessin d'apedaçar ells!

URSULA

Ja ho pots dir, ja!

SUSAGNA

Ai, Senyor! Com més vella'm faig, més mals-de-cap me surten.

URSULA

A mi també.

SUSAGNA

Qui pogués plorar amb els teus ulls!

URSULA

Pots comptar!

SUSAGNA

Sí: queixa-t de la teva sort!

URSULA

Jo no me'n queixo. De més miseriosos n'hi ha que nosaltres.

SUSAGNA

Contempla-t en aquest mirall.

URSULA

Oh! Tu mai estas contenta. Sembles un sac de gemecs.

SUSAGNA

Riu-te'n, si coneixes!...

URSULA

Què't falta? Per dos que total sou...

SUSAGNA

Sí: dos que encara no valem per un. Vès en Valeri, pobret! Es tant vell, ja!...

URSULA

També ho es en Joan!

SUSAGNA

Però vosaltres teniu la noia, que està a punt de casar-se.

URSULA

Refia-te'n massa dels fills!

SUSAGNA

Es clar que me'n refiaria, si'ls meus me visquessin!

URSULA

Pot-ser estaries pitjor que ara.

SUSAGNA

No; pitjor, no: me quedaria l'esperança de que ells, a la meva vellesa, m'ajudarien.

URSULA

O no.

SUSAGNA

Mira vosaltres: ventura'n tindreu de l'Engracieta...

URSULA

I tant!

SUSAGNA

Un cop casada, mai per mai que en Joan quedés sense feina, vès si ella us deixaria morir en un recó: ni ella ni'l seu home ho comportarien.

URSULA

Bé, sí, sí...

SUSAGNA

Ho veus, dòna? Vosaltres, encara que us feu vells, ja compteu am dos puntals. Jo i en Valeri, que no comptem am res, am res! Tot lo que teniem, la trista poma pera la set que haviem estalviat, l'hem gastada tota en malalties. Que'ns en tenen de moneda'ls metges i els apotecaris!

URSULA

Ai! No me'n parlis, Susagna.

SUSAGNA

Devegades, quan me veig tant vella, me vénen uns pensaments!... Penso: «Què seria de nosaltres demà, Déu nos en guard, que en Valeri quedés impossibilitat o el despatxessin? Qui'ns reculliria?» I em ve una basarda, una mena de basarda més extranya... i un fred, un fred més gelador!...

URSULA

Vaia unes manies, tu també!

SUSAGNA *(am molt sentiment)*

No tinguessis ningú pera fer-te costat...

URSULA

Bé, vaja: no te'n recordis d'aquestes coses tant tristes!

SUSAGNA *(aixugant-se'ls ulls)*

Els pobres hem de rumiar sempre, sempre!

URSULA *(somrient)*

Val més anar fent a ulls clucs... Qui dia passa, any empeny.

SUSAGNA

Me canso, me canso! No tinc ningú que m'ajudi.

URSULA

Jo dec tenir minyona.

SUSAGNA

No; però, i la noia?

URSULA

L'Engracieta? Altra feina té per ella. Abans sí que m'ajudava una mica; però ara no puc refiar-me'n gens.

SUSAGNA *(amb extranyesa)*

No?

URSULA

Veuras: s'acosta'l dia del casori, i la pobra, havent d'anar a la fàbrica, al vespre, si una hora li queda, l'aprofita per ella. Com que no dóna res a fer... Res, ni una peça de roba blanca.

SUSAGNA

Quina sort!

URSULA

Filla, té unes mans de plata! Ja veuras quin bé de Déu a la calaixera! I quin parament!... Ni una noia de casa bona!

SUSAGNA

Doncs digues que seran unes bodes...

URSULA

Per ser pobres com som, pot-ser massa lluïdes i tot.

SUSAGNA

Mellor, dòna!

URSULA

Sí, mellor! Am tot i això, me temo que siguin tristes.

SUSAGNA *(amb extranyesa)*

Ai, ai! Per què? Bé s'estimen prou ella i l'Agustinet.

URSULA

Es clar que s'estimen!

SUSAGNA

Bé sembla prou bo aquell xicot!

URSULA

Molt n'és, de bo! Massa!

SUSAGNA *(molt sorpresa)*

Massa?

URSULA

Sí. No hauria d'escoltar-se tant al seu pare.

SUSAGNA

Li té molt respecte.

URSULA

Respecte? Respecte an aquell homenot?

SUSAGNA

Li es pare...

URSULA

Hi ha pares i pares. En Xalet es un bretol, un gandulot; sí, un gandulot que vol viure am l'esquena dreta, a costa de les suors del seu fill.

SUSAGNA

Diu que no gasta salut...

URSULA *(amb ironia)*

No gasta salut?

SUSAGNA

Pateix d'ofec.

URSULA

Ja li sé un remei.

SUSAGNA *(somrient)*

Sí?

URSULA

Una vara, una bona vara de freixa!

SUSAGNA

Que ho faries fort!

URSULA

Jo fos govern! Ja l'adreçaria!... Vès què li ha fet la nostra filla, i què li hem fet nosaltres, pera dir-ne tant mal?

SUSAGNA

Pot-ser no es veritat.

URSULA

Si per tot ens bescanta! A l'Engracieta no li troba sinó tares. I ane mi i an en Joan ens deixa!... Vol desfer-lo, aquest casament, vol desfer-lo. No li convé que'l seu fill prengui estat. Es clar que no li convé! Però se li veu la trampa. Saps per què hi fa la contra?

SUSAGNA

Prou que m'ho penso!

URSULA

Veuras: casat el noi, ell no podria fer de les seves, com ara.

SUSAGNA

No'l veus? Tot el dia'l passa engorronit a «La Cirera»...

URSULA *(interrompent-la)*

Ai! En aquella tavernota?

SUSAGNA

... jugant a cartes. Sort que no es donat a la beguda.

URSULA

Ell sí que se'n pot riure!

SUSAGNA

Sí, noia, sí.

URSULA

Té vintiquatre hores de renda cada dia. Qualsevol vagi a la fàbrica! *(Se sent la campaneta de la porta de l'escala.)* Sembla que truquen...

SUSAGNA

No sé...

URSULA

Veiam.

(Se'n va per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA II

LA SUSAGNA, SOLA. DESSEGUIDA L'URSULA I EN XALET

SUSAGNA

(després d'un llarc silenci, tot fent mitja i llençant un sospir)

Ai, Senyor!

(Curt silenci. Esbarria'l caliu del braser. Seguidament, per la primera porta de l'esquerra, compareixen, enraonant, en Xalet i l'Ursula.)

ESCENA III

LA SUSAGNA, L'URSULA I EN XALET

XALET *(entrant)*

Hola, Susagna! Vós per aquí?

SUSAGNA

Sí, home. Com anem, Xalet, com anem?

XALET

Ja ho podeu veure: coent i menjant.

SUSAGNA

I l'ofec, com va?

XALET

No hi ha remei!

SUSAGNA

No?

XALET

Si un pogués treure-s vint anys del damunt!...

SUSAGNA

De quina carta us en aneu!

XALET

No hi ha com la joventut!

URSULA

(asseient-se a la vora del braser)

El vostre mal no vol soroll.

XALET

Ah! No. Ni disgustos. Tranquil·litat, noies; tranquil·litat.

URSULA

I bons aliments, eh?

XALET

Angela!

SUSAGNA

I no us feu donar una mirada pel metge?

XALET

Què saben els metges!

(Se treu la petaca i cargola un cigarret.)

SUSAGNA

Encara que no més sigui pera deturar-lo, el mal.

XALET

S'ha de patir!

URSULA

Voleu callar!

XALET

Ho tinguessiu vós! *(Acabant el cigarret i acostant-se al braser.)* Deixeu-me encendre.

URSULA

Enceneu amb un misto.

XALET

S'ha d'estalviar, dòna! En aquest món no més se té lo que s'estalvia.

(Agafa la paleta, pren caliu del braser i encén.)

URSULA

Sí: recullidor de segó i escampador de farina.

XALET *(am la paleta a la mà)*

Per què ho dieu això, Ursula?

URSULA

Per què?... Ai! Enceneu, home, enceneu! Mireu que us cau el foc i em cremeu la capsa del braser.

XALET

Oh! Es que no sé per què m'ho dieu...
(Encén el cigarret.)

URSULA

Ai! Aneu, aneu a fer fum a l'infern!

SUSAGNA *(girant la cara)*

Uf! Quina pudor!

XALET

Que sou delicades!

SUSAGNA

Quin viciot, els homes!

XALET

(tornant el caliu al braser i deixant després la paleta damunt de la capsa)

Veieu? Ja està encès. Deixeu-me seure

una estona pera escalfar-me, que estic balb.

SUSAGNA *(aixecant-se)*

Teniu: seieu a la meva cadira.

URSULA

Ja te'n vas?

SUSAGNA *(am la mitja a les mans)*

Sí, que comença a ser tard.

XALET

Doncs, seiem-hi. *(Un cop està assegut a la cadira que li ofereix la Susagna.)* Apa, Susagna, quina virtut que gasteu!

SUSAGNA *(somrient)*

Es l'unica renda que tinc.

XALET

Que per molts anys pogueu dir-ho!

SUSAGNA *(fent una rialleta)*

Gracies. Ai! Deixa-me'n anar a dalt, que si aquell venia...

XALET

Que encara heu de fer el sopar?

SUSAGNA

Sí; però desseguida estarà llest.

XALET

Veieu? Jo estona ha que'l tinc fet. I després diuen si les dònes...

URSULA *(interrompent-lo)*

Vós si que aviat us ho teniu compost. Com que gairebé tot ho compreu cuit a «La Cirera»...

XALET

No més les mongetes hi compro. Ja veureu: per dos que som a casa, no val la pena de coure-n: un s'estalvia carbó.

URSULA

I feina.

XALET

Vaia! Al noi li es igual.

URSULA

Pobre Agustinet! Ell prou s'escarrassa; però vós no'l porteu gens bé.

XALET

Si no puc tractar-lo millor!

URSULA

El dia que's casi...

XALET *(interrompent-la)*

Si fa o no fa, anirà com ara. Com que me'n cuidaré jo mateix de la teca...

URSULA

Vós?

XALET

Sí, jo.

URSULA

No: vós, a treballar. O, si no, ja que no voleu fer res...

XALET *(am dignitat)*

Bé: no m'ho digueu això, Ursula. Jo no us he faltat, enteneu?

URSULA *(amb ironia)*

No m'heu faltat?

XALET

No.

SUSAGNA

Deixeu-ho córrer.

XALET

Oh! Es que aquesta dòna s'ha pensat una cosa i el tret li sortirà per la culata. Ja us veig les manyes, mestressa.

URSULA

Prou feina teniu per vós.

XALET *(amb ironia)*

Vosaltres voldrieu que'l noi, un cop casat

am l'Engracieta, vingués a viure aquí, en familia...

URSULA

Jo li faria de mare.

XALET *(ironicament)*

De mare? Ja, ja sé lo que voleu dir!

URSULA

Si ho sabeu, mellor pera vós.

XALET

El noi, casat i tot, no's mourà del meu costat: això pera que us consti.

URSULA

Ja'n parlarem.

SUSAGNA *(tornant a fer mitja)*

No us hi enfadeu. Val més que mireu d'arreglar-ho de bé a bé.

XALET *(a la Susagna)*

Aquesta gent no hi pensen en mi.

SUSAGNA

Sí, que hi pensen.

XALET

No ho volen veure que un hom se fa vell i no té salut pera treballar.

URSULA

Bé jugueu a cartes tot el dia!...

XALET

Pera distreure-m; no més que pera distreure-m.

URSULA

L'home que es bo pel jòc, també ho es pel treball.

XALET

Allò no es treballar: allò es un divertiment.

SUSAGNA *(a l'Ursula)*

En això té raó.

URSULA

Un divertiment que, pegant cops de puny sobre la taula i fent gestos i crits, us canseu més que un teixidor de volant en un dia.

XALET

Tot cansa en aquest món.

URSULA

Però si en vida de la vostra dòna ja fèieu lo mateix! Pobra Rosaria!

XALET

No es veritat.

URSULA

De jove jove que no aneu a la fàbrica.

SUSAGNA

Oi, que es cert.

XALET

Perquè de jove jove que no gasto salut. Però sempre m'he enginyat pera treure-m un jornalet.

URSULA *(amb ironia)*

Sí, venent aucells i fent gavies.

XALET

No hagués sigut pel noi!...

URSULA

Excuseu-vos amb el noi! Jo'ls coixos els conec asseguts.

XALET

Si'ls hi veieu les cames.

SUSAGNA *(rient)*

Ja't dic jo d'en Xalet!...

XALET

Sí, aneu rient, aneu rient! Com que les coses van tant bé!...

URSULA

I per què us excuseu amb el noi?

XALET

Perquè, aixís que va ser una mica espigat, va començar que no li agradava veure tants aucells engaviats, a casa, i... pare, això, i pare, allò, va pregar-me tant i tant, que a l'ultim vaig desfer-me'n, d'aquelles bestioles.

SUSAGNA

Per què?

XALET

Que no us ho dic? Perquè l'Agustí no'm callava mai. I que'm deia unes expressions que semblaven sentencies! Res: s'havia fixat que'l nostre pis era una presó i jo l'escarceller. Màximes, sabeu? I pera donar-li gust...

URSULA

Vareu deixar anar els aucells.

XALET

No: me'ls vaig vendre.

SUSAGNA

Pobrets!

XALET

Ja veieu quin sacrifici! I a fe que ja te-

nia'l negoci arrencat. D'aquí'm ve aquesta gran afició a jugar a cartes. *(Cambiant de to.)* Però, tornem, tornem a lo que us deia de primer.

URSULA

Què'm dèieu?

XALET

Que vosaltres no hi penseu en mi: tant se us endona. Si poguessiu, me deixarieu plantat al mig del carrer.

URSULA

I ara! Què us empatolleu?

XALET

Estés a la vostra mà! O bé'm tancarieu a l'Hospici.

URSULA *(indignada)*

Nosaltres!

XALET

Però us-e les haureu d'espinyar, perquè'l noi m'estima.

URSULA

Massa, us estima!

XALET

I no'm deixarà abandonat a mans mercenaries.

URSULA

Ai, que parleu fi!

XALET

Més que vós!

URSULA

Ja ho veig, ja. D'ençà que us tracteu amb el senyoriu de «La Cirera»...

SUSAGNA *(suplicant)*

Vaja, Ursula...

XALET

La vostra filla vindrà a estar-se am mi.

URSULA

La noia no's mourà del meu costat.

XALET

Doncs se desfarà'l casament.

URSULA

No: el casament no's desfarà, perquè tot pot arreglar-se.

XALET

Jo estic sol; vosaltres sou tres; i com que l'home, en tot i per tot, té la dreta, no hi ha més: a mi, com pare del nuvi, me toca ser el preferit.

URSULA

Vós també podeu venir a viure aquí.

SUSAGNA

Es lo mellor que podrieu fer.

XALET

Aquí, jo?

URSULA

Sí. D'aquesta manera estalviariem un lloguer, i encara més; que allà on mengen quatre...

XALET *(interrompent-la)*

Els altres dejunen.

URSULA

Poca-solta!

SUSAGNA *(rient)*

Que es de la broma!

XALET

Ui, ui! Que n'aneu d'errada de comptes!

URSULA

Vós sí que n'aneu d'errat! Malgastador, més que malgastador!

XALET

L'estalviadora!... Veiam, ensenyeu-me la llibreta de la «Caixa d'Estalvis».

URSULA

Aneu, home, aneu!

SUSAGNA

Ai! Cada casa es un món!

XALET

I cada rejola un poble.

URSULA

Carrincló!...

XALET

Que us veig bé, mestressa!

URSULA

I vós voldreu portar el traç de la casa?

XALET

Vaia! Per què no? El noi i l'Engracieta, a la fàbrica; jo, a la cuina i a tenir el pis ben endreçat.

URSULA

Fugiu, el pulit!...

XALET

Aparteu-vos, la pulida!...

SUSAGNA *(rient)*

Ai, Senyor! Encara'm fareu riure!

XALET

N'hi ha pera fer una comedia, de nosaltres. Oi, Susagna?

SUSAGNA *(anant-se'n)*

Teniu raó. Vaja, adéu, adéu.

XALET

Endavant, doncs.

URSULA *(a la Susagna)*

Espera, que vindré a tancar la porta.

SUSAGNA *(anant-se'n tot fent milja)*

No us hi encaparreu, Xalet.

XALET

No tingueu por, dòna.

(L'Ursula i la Susagna desapareixen per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA IV

EN XALET, SOL. AVIAT L'URSULA

(En Xalet se treu una carta de la butxaca del gec i la mira una estona; després se la desa i torna a encendre'l cigarret en el caliu del braser. Seguidament entra l'Ursula, tota sofocada.)

ESCENA V

En Xalet i l'Ursula

URSULA

Quina manera d'afrontar-me davant de la gent!

XALET

Jo?

URSULA *(agafant el gec apedaçat)*

Vós, sí, vós!

XALET

Ara sí que m'heu mort!

URSULA.

(plegant nerviosament el gec)

Vès què pensarà la Susagna!

XALET *(aixecant-se)*

Bé, veureu, Ursula...

URSULA

Espereu-vos, que ja vinc.

(Se'n va per la porta de la dreta del costat de l'arcova, enduent-se'n el gec.)

XALET *(tornant a seure)*

Pot-ser sí que encara voldrà tenir raó! *(Curt silenci.)* N'hi ha un tip de les dònes! *(Tot fumant.)* Ja he fet bé de no tornar-me a casar.

(Torna l'Ursula.)

URSULA

Vaia, esteu content?

XALET

Jo? Per què?

URSULA

No'n teniu prou am bescantar-nos del darrera, que'ns heu de mortificar a casa mateix i davant de persones extranyes?

XALET

Jo no us bescanto ni us mortifico per res.

URSULA

Encara ho negareu?

XALET

Es clar que sí!

URSULA

I, doncs, per què dieu tant mal de la noia?

XALET

Jo no'n dic mal de la vostra filla: això m'ho lleven.

URSULA

Us ho lleven? Que us penseu que no ho sé?

XALET

Sí, escolteu-vos a la gent...

URSULA

I lo que dieu a l'Agustinet? També ho desmentireu?

XALET

Què li dic?

URSULA

Li aconselleu que no's casi, que la deixi, a l'Engracieta... Pobra! Ara que l'estima tant!

XALET

Tampoc es veritat!

URSULA

Cara-groixut, més que cara-groixut!

XALET

Ei! No'm trenqueu el respecte!

URSULA

Poca-pena!

XALET *(amb enfasi)*

Jo, an el noi, no més li faig avinent que

s'hi pensi bé en casar-se... que no hi vagi de boig. Avui dia'ls pobres s'hi han de mirar molt a posar boques en el món! Els queviures costen un ull de la cara; els lloguers de les cases, com més va més s'apugen; les necessitats creixen. Vet-aquí lo que jo li dic. La meva obligació es avisar-lo, fer-li obrir els ulls, donar-li bons consells. Per això li sóc pare!

URSULA

Vaia un pare!

XALET

Aviat es fet un casament. De primer tot són alegries: sembla que no s'hagi de pondre mai el sol. Després, després vénen les penes.

URSULA

Vós rai! No us posareu cap pedra al fetge.

XALET

Si no me l'hi poso jo, se l'hi pot posar el noi. Jo'l previnc.

URSULA

Vós penseu com aquell: primer jo, després jo i sempre jo. Sóu el pare conveniencies.

XALET

El pare pedaç, voleu dir.

URSULA

No ho sé lo que sou!

XALET

Bé, veureu: encara, enraonant, enraonant, ens entrebancariem de paraules, i a mi, pera que us consti, no'm convenen els disgustos.

URSULA *(amb ironia)*

Pobret!

XALET

Jo he vingut...

URSULA *(interrompent-lo)*

Pera moure raons.

XALET *(am dignitat)*

No. Jo he vingut pera entregar-vos aquesta carta, que han enviat pera'l noi. Quan vingui, feu-li a mans. Que no's queda a sopar am vosaltres avui l'Agustinet?

URSULA

Que no ho sabeu de cada dissabte i cada diumenge?

XALET

Jo ho pregunto, dòna.

URSULA

Doneu-me, doneu-me la carta.

XALET *(treient-se-la de la butxaca)*

Teniu! Quin urc!

URSULA

Val més que...

XALET

No us en distregueu, que m'han dit que duia pressa.

URSULA

Vaja, cançoner!

XALET *(entregant-li la carta)*

Teniu.

URSULA

(deixant la carta damunt de la calaixera)

Quin home!

XALET

Sent aixís...

URSULA

Que us en aneu ja?

XALET

Sí. Que us-e sap greu?

URSULA

Ai, molt! Tant bona companyia!

XALET *(anant-se'n)*

Gracies per la finesa.

URSULA

Ah!

XALET *(girant-se)*

Digueu.

URSULA

Quan us vagui, feu-vos un sacsó a la llengua.

XALET *(fent el desentès)*

Per què, Ursula?

URSULA

Perquè la teniu un xic llarga i verinosa.

XALET

Vós voleu que m'enfadi i no ho lograreu. Tinc molta corretja!

URSULA

No'l desfareu, no, el casament.

XALET

Jo? A vós us han entavanat

URSULA *(am vivesa)*

I, doncs, per què dieu per tot que la noia no serà bona pera portar una casa? Per què dieu que es una lleminera i que té'l cap ple de pardalets?

XALET

Jo no he dit mai semblant cosa!

URSULA *(acostant-s'hi)*

I lo que us empatolleu de mi i d'en Joan?

XALET

Tampoc es cert. Bé: de vós sí que n'he dit.

URSULA

Què?

XALET *(amb enfasi)*

Re: que sou molt prudenta.

URSULA

Tant com la vostra dòna, al cel siga.

XALET *(dignament)*

No retreieu els morts! I justament la meva dòna! No us hi podeu comparar en res... Pobreta!

URSULA

Teniu raó! Va ser una martira aprop vostre! La vau fer consumir!

XALET *(molestat)*

Què sabeu vós!

(Se sent la campaneta.)

URSULA

Calleu, calleu, que truquen.

XALET

Jo me'n vaig, doncs.

URSULA *(deturant-lo)*

Espereu-vos una mica.

(Desapareix per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA VI

EN XALET, SOL. DESSEGUIDA L'URSULA, EN JOAN I EN VALERI

XALET *(després d'un curt silenci)*

Ai, ai! Quina sogra tindras, fill meu! Quina sogra! *(Fa un altre cigarret. Se senten enraonaments en l'interior.)* Si jo no vigilés!...

(Encén el cigarret. Tornen a sentir-se enraonaments, compareixent per la primera porta de l'esquerra en Joan i en Valeri, acompanyats de l'Ursula. Els dos pri-

mers vénen molt tristos i aclaparats. Porten tapaboques. Va vesprejant.)

ESCENA VII

EN XALET, L'URSULA, EN JOAN I EN VALERI

URSULA *(desde dins)*

Entreu, entreu aquí a la sala, que hi ha'l pare de l'Agustinet.

JOAN

Ah! Sí?

URSULA

Estones ha que s'espera. Veniu, que us escalfareu.

JOAN *(entrant, molt trist)*

Hola, Xalet.

XALET

Hola, nois! Ja hem plegat?

JOAN

Sí: ara...

XALET

Vosaltres rai, que n'heu tocat de calents!

URSULA *(amb ironia)*

També'n tocareu vós!

XALET *(comprenent l'intenció)*

Vaia! *(An en Joan i an en Valeri.)* Que tal? Porteu gaire fred?

VALERI *(concentrat)*

Jo'n sento molt!

XALET *(oferint-li la seva cadira)*

Doncs, apa, home: escalfeu-vos!

VALERI

No; gracies.

XALET

Mireu que hi ha un bon braser...

URSULA

Sí, escalfa-t, Valeri.

VALERI

No, no vui acostar-m'hi al foc.

XALET

Si aneu tot arraulit i am les ales caigudes!

JOAN

Oh! Es que estem cansats. Oi, Valeri?

VALERI *(maquinalment)*

Sí.

XALET

Justament avui que es dissabte i no heu treballat tant com els altres dies?

JOAN

Portem el cansament de tota la setmana.

XALET

Ah! També es cert.

URSULA

Que us penseu que fan com vós?

XALET

Jo porto'l trangol d'una familia. Els tinguessiu, els meus trafecs.

URSULA

Vós?... Prou heu trobat la posició!

XALET

I l'equilibri.

JOAN *(treient-se'l tapaboques)*

Sí, sí, Xalet.

XALET

No ho sé, pobra gent! Bé: ens en anirem a sopar.

URSULA

Aneu, aneu.

XALET

Recordeu-vos d'aquella carta.

URSULA

No passeu ansia.

XALET

Vaja, nois, que us hi conserveu.

JOAN

Am salut.

VALERI

Bona nit.

URSULA

Anem, que jo encara tinc el sopar per fer.

XALET

Apa, doncs, doneu-vos brasa.

URSULA

Passeu, passeu!

(L'Ursula i en Xalet desapareixen per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA VIII

EN JOAN I EN VALERI

(Se queden com petrificats, mirant-se l'un a l'altre. Llarc silenci.)

JOAN

(anant a seure al volt del braser)

Ara sí que tinc fred! *(En Valeri no's mou del mateix lloc, brandant el cap.)* Valeri.

VALERI

Què vols?

JOAN

Vine aquí, que t'escalfaras!

VALERI *(anat-se'n)*

No. Deixa-m!

JOAN *(am sentiment)*

No te'n vagis, home!

VALERI

Aquella deu esperar-me.

JOAN

Vinc, una estona. Ja te n'aniras desseguida. *(Suplicant.)* Vine!...

VALERI *(am gran dolor)*

Com m'ho faig? Com li dic?... D'on trec les paraules dolces pera aconsolar-la?

JOAN

I jo? Vine!... Ajudem-nos l'un a l'altre. Pensem, rumiem! Vine aquí, al costat meu!...

VALERI

Quin esglai tindrà la dòna quan sapiga...
(L'escena va enfosquint-se.)

JOAN

I l'Ursula? Despatxats! Tots dos despatxats!

VALERI

Pobres de nosaltres!

JOAN

Calla, calla!...
(Compareix l'Ursula, amb un quinqué, encès.)

ESCENA IX

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA

URSULA

Estaveu a les fosques...

JOAN

No hi fa res.

(L'Ursula deixa'l llum damunt de la calaixera i se n'entorna per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA X

ELS MATEIXOS, MENYS L'URSULA

JOAN *(en veu baixa)*

Despatxats! Quin mal cor! No tenen consideració!

VALERI *(plorant)*

Jo, jo, que'm quedo a la miseria! Tant vell!

JOAN *(am rabia concentrada)*

Això està mal fet! Uns treballadors com nosaltres! Ah! Aquest hereu! Mai m'havia agradat! Son pare no era tant dolent!

VALERI

No, que no ho era tant!

JOAN

I quina escombrada, el murri! Ni'ns ha donat una setmana de temps!

VALERI

No cridis!

JOAN

Quants som els despatxats?

VALERI

Tots els filadors més antics de la casa.

JOAN

Tots! D'un plegat!... Tants anys que hi treballava!

VALERI

I jo!

JOAN

Quin mal cor!

VALERI

Am tants milions d'estrelles que hi ha al cel...

JOAN *(interrompent-lo)*

Deixa-t d'estrelles!

VALERI

... ja hi pots mirar, que no hi trobaras la meva!

JOAN

Per què?

VALERI (*am gravetat*)

La meva es morta!

JOAN

Sí: vés pensant en el cel!

(*Curt silenci.*)

VALERI

Jo me'n vaig, que aquella deu estar amb ansia.

JOAN (*aixecant-se*)

No. Espera-t. (*Agafant-lo pel braç.*) Espera-t, home!

VALERI

Qué vols?

JOAN

Ajuda-m a dir-ho a l'Ursula!

VALERI

Vine a ajudar-me tu, també... i baixo desseguida.

JOAN

No: ara ja ets aquí. Després jo vindré am tu. Apa, pensa paraules dolces!

VALERI

No'n trobo cap!

JOAN

Rumiem!

VALERI

Pobra Susagna!

JOAN

Quin trastorn hi haurà avui en aquesta casa! Tant feliç que anava a ser, ara que la noia...

VALERI

I nosaltres, que no tenim ningú?

JOAN

Ont anem! On vaig a demanar feina?

VALERI

Això! On anem?

JOAN

Valdria més...

VALERI

Valdria més que'ns matessin!

JOAN

No! No parlis de morir! Jo vui viure! No'm dono, encara!

(Se sent la campaneta interior.)

VALERI

Sents? Hi deu haver la dòna.

JOAN *(en veu molt baixa)*

Apa, doncs, rumia! Cuita, rumia, tu que tens més conformació que jo!

VALERI

No'n trobo avui, de paraules dolces.

JOAN

Ajuda-m! Apa!

VALERI

No puc!...

(Entren l'Ursula i la Susagna.)

ESCENA XI

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA I LA SUSAGNA

URSULA *(entrant)*

Sí, entra, que es aquí.

SUSAGNA *(al veure an en Valeri)*

Vaja, home!

VALERI

Ja vinc. Comença a passar.

SUSAGNA

Com es que has trigat tant?

VALERI *(amb esforç)*

M'he entretingut amb aquest.

SUSAGNA

Jo estava amb ansia.

JOAN

Vés, vés, Susagna, que ja puja desseguida en Valeri.

VALERI

Sí, passa endavant, que ja vinc.

SUSAGNA

Ja tornaras... Anem, que'l sopar es a taula.

URSULA

Que has enllestit depressa!

JOAN

Vine, Valeri, que acabarem de parlar d'allò.

VALERI

Deixem-ho pera després.

JOAN

Vine, home!

SUSAGNA

Però si desseguida torna! Apa, que la vianda's refreda.

VALERI

Vine tu am nosaltres, que'n tractarem a casa tot sopant.

SUSAGNA

Sembleu carn i ungla. No us deixarieu mai. *(Agafant-lo pel braç.)* Apa, apa, Valeri.

VALERI

No'm toquis!...

SUSAGNA

I ara! Com tremoles!

VALERI *(anant-se'n)*

Tinc fred!

SUSAGNA

Correu, que glaça! Vaja: bona nit, i bon profit.

URSULA

Bona nit. Si'n voleu del nostre, no haureu de pujar escales.

SUSAGNA

Gracies.

(La Susagna i en Valeri desapareixen per la primera porta de l'esquerra. L'Ursula's queda mirant-los com se'n van.)

ESCENA XII

L'URSULA I EN JOAN

URSULA *(després d'un curt silenci)*

Què té en Valeri?

JOAN

Res... Es molt fredolic.

URSULA

Sembla que n'hi passa alguna.

JOAN *(anant a seure al volt del braser)*

No.

URSULA

I, doncs, per què li deies que no se n'anés tant aviat?

JOAN *(jugant àm la paleta)*

Oh!... Perquè teniem una discussió... per sóbres lo de la feina... per sóbres...

URSULA *(interrompent-lo)*

Sí, sí: coses vostres.

JOAN

I ell toçut am la seva...

URSULA

Bé es prou tractable en Valeri.

JOAN

Ah, sí, perxò! Però devegades un se fixa malament, saps?, i s'enlaira que no se n'adona.

URSULA

Quin parell n'hi ha de vosaltres dos!

JOAN

Ens avenim molt, no't pensis...

URSULA

Més que la gana i el pa. *(Cambiant de to.)* Vaja, porta, porta la setmanada.

JOAN *(sentint-se cor-ferit)*

La setmanada?

URSULA

No me l'has donada, no.

JOAN

Ja ho sé...

(Curt silenci.)

URSULA

Apa, que tinc feina. *(En Joan queda com entontit, coordinant idees, no gosant dir res. Curt silenci.)* Vaja, home, enllesteix.

JOAN *(maquinalment)*

La setmanada?

URSULA

I ara! Que't sol venir?

JOAN

(després d'un gran esforç, donant-li cinc duros en peça)

Té. *(L'Ursula desa'ls diners a la calaixera.)* La darrera!

URSULA *(girant-se impulsivament)*

Eh?... Què dius! La darrera?

JOAN

(asseient-se, adolorit, i quedant amb el cap baix entre les mans)

Sí! Sí!

URSULA

(am veu glaçada i tremolosa)

Però, Joan!... Aquesta es la darrera setmanada?

JOAN *(sanglotant)*

La darrera!

URSULA

Que pot-ser t'han despatxat?

JOAN *(plorant)*

Sí! Sí!

URSULA *(cor-presa)*

Per què?... Què has fet? Que t'has disputat amb el contramestre?

JOAN *(barbotejant)*

No! No!

URSULA

Que has tingut una hora tonta en el treball? Que no hi ha feina?

JOAN

Tampoc! Tampoc!

URSULA *(amorosint-lo)*

I, doncs? Digues!... Per què t'han despatxat? Respon-me!...

JOAN

(mirant-la fit a fit i posant-se a plorar convulsivament)

Que no ho veus? Que no ho veus per què? *(Senyalant-se'l cap i tot el cos.)* Mira!

URSULA *(aturdida)*

Sí!

JOAN

Guaita aquests cabells, i aquest cos.

URSULA *(esglaiada)*

Déu meu!

JOAN *(am desesperació)*

Sóc vell! Sóc vell, Ursula!

URSULA

Pobres de nosaltres!

JOAN

Per què'ns hi deixen arribar a la nostra edat!

(L'Ursula, amb el cap baix i les mans a la cara, tota arraulida, se posa a plorar silenciosament. En Joan, del tot aclaparat, s'aixeca i va, pantejant, a plorar de cara a la paret del fons. Llarc silenci.)

URSULA *(cambiant de to)*

I en Valeri?

JOAN

També!

URSULA

No més a vosaltres dos us han despedit?

JOAN

(girant-se, tot aixugant-se'ls ulls)

No... Tots els filadors més antics de la casa.

URSULA

Tots?

JOAN *(desesperat)*

No n'ha quedat ni un! Ja ha arribat pera nosaltres l'hivern!

URSULA

Joan!...

JOAN

Ja hem fet la nostra servitut! Som el rebuig de la vida!

URSULA *(acostant-s'hi)*

No!

JOAN

Trenta cinc anys fets que hi treballava en aquesta fàbrica!

URSULA *(am veu melosa)*

No't desesperis am tanta de manera! En una altra casa te'n donaran, de feina. Quan Déu tanca una porta, n'obre una altra.

JOAN

Tot està tancat i barrat pera nosaltres!

URSULA

No hi fa res! Se truca, se demana!

JOAN

No hi senten!

URSULA

Se truca més fort!

JOAN

No hi volen sentir! Ningú'n vol de vells!

URSULA

Si tu no ho ets encara! Ni jo...

JOAN *(interrompent-la)*

No que no'n sóc! Jo no m'he castigat la salut en calaverades. Sempre he portat una bona vida; he sigut el més bo dels homes i el mellor dels pares. He fet una joventut reposada, estimant-te a tu, solament a tu!

URSULA

Raó de més!

JOAN

Però tinc els cabells blancs i la cara plena d'arrugues! Porto les set creus al damunt!

URSULA *(abraçant-lo i amorosint-lo)*

Vaja, home, no t'ho prenguis aixís!

JOAN

Amb el cor sóc jove, més jove que ningú!

URSULA

I, doncs?...

JOAN *(interrompent-la)*

No'm valdrà: enlloc m'escoltaran quan me vegin!... Com l'anyoraré'l treball!

URSULA

Sí, home, sí, que t'escoltaran!

JOAN

Tant feliços que anavem a ser am l'Engracieta i l'Agustinet! Pobrets! Quan sapiguen la meva desgracia!

URSULA

I per què no n'hem de ser, de feliços?

JOAN

Quan ells s'enterin de lo que'm passa!...

URSULA

Que aviat t'espantes!

JOAN

A mi mai m'havia fet por l'hivern; però ara sí que me'n fa!

URSULA

No hi pensis.

JOAN *(abraçant-la, tremolant)*

Quin fred! Quina mena de fred! Estima-m, Ursula, estima-m!

URSULA

Sí, que t'estimo!

JOAN

(estrenyent-la fort contra'l seu pit)

Com en la joventut! Estima-m com allavores!

URSULA

Més i tot que allavores!

JOAN

I no'ns espantem! Que l'Engracieta no'ns vegi mai apesarats ni desvalguts.

URSULA

I l'Agustinet tampoc.

JOAN

Tampoc. Però no'ls diguem res, per ara. Esperem demà.

URSULA

No: diguem-los-ho desseguida.

JOAN

Espera, espera...

URSULA *(somrient)*

Si també hauran de saber-ho!

JOAN

Ja'ls ho direm demà. Preparem-los, de primer.

URSULA

Sí, sí.

JOAN *(am gran prec)*

Guia-m, Ursula!

URSULA *(am veu plorosa)*

Joan!

JOAN

Guia-m!

(Queden abraçats una bona estona. Seguidament se sent en l'interior la veu dolça i frescal de l'Engracieta, que ve cantant.)

ESCENA XIII

ELS MATEIXOS, MÉS L'ENGRACIETA

(Ve abrigada amb un mocador de llana, de color de cendra. Entra joiosament per la primera porta de l'esquerra.)

ENGRACIETA

«No voldria altra riquesa,
tot i essent pobra com sóc,
que esser jove, sempre jove,
am salut i bon humor.»

(Al sentir-la, l'Ursula i en Joan se deslliguen dels braços, dissimulant llur desconsol.)

JOAN *(somrient)*

Engracieta!...

ENGRACIETA *(sorpresa)*

Ai, ai! Què tenieu? Que ploraveu?

JOAN *(mirant-la encisat)*

No, no. Parlavem de tu.

ENGRACIETA

I jo us faig plorar?

JOAN *(fent una rialleta)*

No, filla meva.

ENGRACIETA

Alegria! Visca l'alegria, pare!

JOAN *(completament embadalit)*

Canta, canta aquella cançó tant bonica!

ENGRACIETA

No la sé tota.

JOAN

Aquell troç d'ara mateix... Canta-l!... Que m'agrada sentir-te!

ENGRACIETA

Ui, que esteu de broma! I jo'm pensava que ploraveu!

JOAN

Era d'alegria.

ENGRACIETA

De debò?

JOAN

Sí, Engracieta maca!

ENGRACIETA

Doncs, visca l'alegría!

JOAN

Canta, canta aquella cançó!

ENGRACIETA

No la refilo bé, encara.

JOAN

Sí que la refiles...

ENGRACIETA *(interrompent-lo, rient)*

Ja us-e la cantaré una altra hora.

JOAN

Canta!...

ENGRACIETA

Teniu, mare. *(Entregant-li dolze pesseles.)*

URSULA

Bona minyona.
(Desa les monedes a la calaixera.)

ENGRACIETA
(tocant-la sota l'aixella mentres obre'l calaix)
Ui, la meva mareta!

URSULA *(girant-se vivament)*
Està, bojota, que'm fas pessigolles!

JOAN
(mirant, encantat, a l'Engracieta)
Canta, canta...

ENGRACIETA

Ai, renoi del pare! Que està de gresca!

JOAN

Sí... sí...

ENGRACIETA *(anant-se'n)*
Alegria!... Alegria!...

URSULA

On vas?

ENGRACIETA

A mudar-me la roba.

URSULA

Vés, vés.

ENGRACIETA

(desapareix, tot cantant, per la porta de la dreta del costat de l'arcova:)

«No voldria altra riquesa,
tot i essent pobra com sóc,
que esser jove, sempre jove,
am salut i bon humor.»

(En Joan queda embadalit i am la cara tragicament enriallada.)

ESCENA XIV

L'URSULA I EN JOAN

JOAN *(després d'un llarc silenci)*

Que es alegroia!

URSULA

Que es feliça!

JOAN

Quina cançó més bonica canta!

URSULA

Ditxosa d'ella!

(Compareix l'Agustí per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XV

ELS MATEIXOS, MÉS L'AGUSTÍ

AGUSTÍ *(entrant)*

On sou? Que no hi ha ningú?

URSULA

Ah! Tu, Agustinet?

AGUSTÍ

Bona nit.

JOAN

Bona nit i bona hora.

AGUSTÍ

Us heu deixat la porta de l'escala oberta.

URSULA

Ai! Té raó.

AGUSTÍ

Que tal, Joan? Ja hem plegat, per avui?

JOAN

Sí... I tu també, eh?

AGUSTÍ

Ara mateix. Ni tampoc he tingut temps d'anar a la barberia. Bé: ja hi aniré demà dematí.

URSULA

(donant-li la carta que ha deixat en Xalet)

Té, Agustinet: ton pare ha deixat aquesta carta pera tu.

AGUSTÍ *(mirant el sobre-escrit)*

Ah! Deu ser d'en Pepet de Manlleu! El pare mateix l'ha portada?

URSULA

Sí. No fa gaire que se n'ha anat.

AGUSTÍ

Bé ha sigut prou diligent. Veiam.

(Desclou la carta i la llegeix a la claror del quinqué.)

JOAN *(signant a l'Ursula que calli)*

Eh?

URSULA

(en veu baixa, indicant silenci)

Sí.

JOAN *(després d'una estona)*

Apa, vés pel sopar.

URSULA

Desseguida.

AGUSTÍ

(deixant de llegir i posant-se la carta a la butxaca)

Està bé. Ah! Mireu: expressions d'en Pepet.

URSULA

Gracies. Torna-les-hi.

JOAN

Quan li escriguis.

AGUSTÍ

Sereu servits.

JOAN

Què diu, què diu, si's pot saber, aquell noi? Estan bons ells i els de casa seva?

AGUSTÍ

M'escriu que segueixen bé... i que són un més a la colla.

URSULA

Un altre fill?

AGUSTÍ

Sí. Un nen. Me convida a bateig.

JOAN

Que hi aniras?

AGUSTÍ *(rient)*

No caldria sinó!

URSULA *(cambiant de to)*

Bé: que tens molta gana?

AGUSTÍ

Sí, que'n porto avui. Com que a dinar no he menjat gaire...

URSULA *(interrompent-lo)*

I que tens de menjar, tu també! Jo no sé com es fet el teu pare.

AGUSTÍ

Que es culpa seva que jo...?

URSULA *(interrompent-lo)*

Què sap ell de guisar!

AGUSTÍ

Sí que'n sap. Volgués mirar-s'hi!

URSULA

Com vols que s'hi miri si tot el dia'l passa

jugant a cartes? Es clar: s'entreté tant en aquella tavernota, que després tot són presses. I tu ho pagues. No entenc per què no us en heu anat a dispesa.

AGUSTÍ

Ell no ho ha volgut mai.

URSULA

Am mi no manaria.

AGUSTÍ

Què voleu fer-hi? Ja s'acabarà aviat.

URSULA *(prudentment)*

No pas si te l'escoltes massa.

AGUSTÍ

Per què ho dieu?

URSULA

Oh! Perquè... Ja'n parlarem una altra hora.

AGUSTÍ

Expliqueu-vos.

URSULA *(no gosant-ho dir)*

Es que ton pare...

AGUSTÍ *(interrompent-la)*

Dispenseu-li tot. Es molt bo: creieu-me.

JOAN *(am convicció)*

Sí, que es un bon home.

AGUSTÍ

La gent anys ha que li té mania perquè veu que no va a la fàbrica, i es que ell no pot treballar. Deixeu que diguin els altres.

JOAN

Jo sempre he estat en que ton pare no es resistent.

AGUSTÍ

No, que no ho es.

URSULA

Sí, però vès qui les fa callar les males llengues!...

AGUSTÍ *(amablement)*

Vaja, no'n parlem més. I l'Engracieta?

URSULA

Ja ve: es a mudar-se una mica. Apa: vaig a enllestir el sopar.

(Desapareix per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XVI

En Joan i l'Agustí

JOAN

(anant a seure a la vora del braser)

Vine, vine, Agustinet, aquí a la vora del braser.

AGUSTÍ

(s'hi acosta i s'asseu d'esquena a la dreta)

Se comença a deixar sentir, l'hivern; no trobeu?

JOAN

Avui rai, encara!

AGUSTÍ

Doncs jo he tingut fred!

(Esbarria'l caliu del braser. Curt silenci i cambi de to.)

JOAN

Sí que has plegat tard!

AGUSTÍ

Als ajustadors no'ns fixen les hores... M'han fet cambiar el *torrió* d'una *màquina*.

JOAN

No hi ha com nosaltres els de la filatura.

AGUSTÍ

Pitjor air, que, quan ja plegava, vaig haver de mudar una *roda de cadell!* I com que pera fer aquesta operació s'ha de desmontar tota la *llanterna,* no us dic res de lo que us entreté!

JOAN *(sospirant)*

Es un matament!

AGUSTÍ

I diumenge passat, que ni vaig fer un quart de festa?

JOAN

Tens raó. No vas dir que havies tingut de *nivellar els cavallets* d'una altra màquina?

AGUSTÍ

Això mateix. Els que som setmanals, ja se sap.

JOAN

Heu d'estar sempre a disposició del treball.

AGUSTÍ

Vaia! *(Cambi de to.)* I què tal: hi ha feina seguida a la vostra fàbrica?

JOAN *(amb esforç)*

S'aguanta, per ara.

AGUSTÍ

A la nostra no massa. Me sembla, segons veus, que dissabte que ve s'afluixaran de gent.

JOAN *(aclaparat)*

De debò?

AGUSTÍ

Així he sentit que ho deien. I es llastima, perquè hi ha filador que, vaja, encara que les *mudades* avui no's paguen gaire...

JOAN *(interrompent-lo)*

Què es trista la vida de l'obrer!

AGUSTÍ

Molt!

JOAN

Sempre s'ha d'estar am l'ai al cor!

AGUSTÍ

Sempre!

JOAN *(amb intenció)*

Si jo tingués el teu saber...

AGUSTÍ

Què voleu dir?

JOAN

Si jo sabia de lletra i hagués llegit tants llibres com tu...

AGUSTÍ

Què farieu?

JOAN *(amb esforç)*

No ho sé... Si un pogués tornar a ser jove!...

AGUSTÍ

No sou pas tant vell com això!...

JOAN *(am vivesa)*

No, que no ho sóc!

URSULA *(desde dins)*

Joan!

JOAN

Me sembla que aquella'm crida.

AGUSTÍ

Sí, que us demana.

JOAN *(sentenciós)*

No més s'hi pot ser una vegada al món.

URSULA *(desde dins)*

Joan!

JOAN

Veiam què deu volguer.

(Desapareix per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XVII

L'AGUSTÍ, SOL. AVIAT L'ENGRACIETA

(L'Agusti se queda tot extranyat. Se treu un llibre d'una butxaca del gec i se posa a llegir-lo. Després d'un llarc silenci, compareix l'Engracieta, una mica mudada. Al veure a l'Agusti, llegint, va poc a poc de puntetes, i li tapa'ls ulls am les mans.)

ENGRACIETA *(estrafent la veu)*

Ah!

AGUSTÍ *(rient)*

Quin espant!

ENGRACIETA

Qui sóc?

AGUSTÍ

Oh! Espera.

ENGRACIETA

(fent la veu més fosca que de primer)

Qui sóc? Digues: qui sóc?

AGUSTÍ

Qui ets? Qui ets?

ENGRACIETA

Te dónes?

AGUSTÍ

No.

ENGRACIETA

Qui sóc?

AGUSTÍ *(fent una rialleta)*

Ja't dic jo de xicota!...

ENGRACIETA

Te dónes?

AGUSTÍ

Però que no saps, tonta, que'ls meus ulls ja les coneixen les teves mans? Engracieta... Vaja, prou, Engracieta.

ENGRACIETA

(retirant les mans, posant-se a riure i fent la veu natural)

Que sóc beneitona, oi?

AGUSTÍ

Aixís m'agrades, que't coneguis.

ENGRACIETA *(donant-li un cop)*

Vés! Te menjaria a petons!

AGUSTÍ

Apa, si t'atreveixes!

ENGRACIETA

El ganassa! Encara ho pendria!

AGUSTÍ *(am somriure trist)*

Per què no?

ENGRACIETA

L'aviciat! *(Curt silenci i cambi de to.)* Que estas de mal humor?

AGUSTÍ

Una mica.

ENGRACIETA

Per què?

AGUSTÍ

No fa gaire que he presenciat un quadro molt desconsolador.

ENGRACIETA *(amb ansietat)*

Una desgracia?

AGUSTÍ

He vist la viuda d'en Ramon... Saps aquell pobre xicot que dies endarrera va morir tisic?

ENGRACIETA

Sí.

AGUSTÍ

Doncs l'he vista aprop de la fàbrica, am tres fills, vestidets de dol com ella... Justament avui li hem fet una capta.

ENGRACIETA

Pobra noia! Tant desgraciada, a la flor de la joventut!

AGUSTÍ

Cregues que m'ha enternit. M'ha fet pensar més! M'he recordat molt de tu!

ENGRACIETA *(somrient agraïda)*

De debò?

AGUSTÍ

No'm sé esvair aquest pensament! *(Curt silenci i cambi de to.)* Me fa una por casar-me!

ENGRACIETA *(molt sorpresa)*

Què dius!

AGUSTÍ *(en veu baixa i grave)*

Com més m'hi vaig acostant, més m'espanto.

ENGRACIETA

Que no m'estimes, pot-ser?

AGUSTÍ

Sí, que t'estimo!

ENGRACIETA

I doncs?

AGUSTÍ

Si un cop casats jo'm moria, i et deixés, com en Ramon a la seva dòna, am tres fills?

ENGRACIETA

No hi pensem en aquestes tragedies.

AGUSTÍ

S'hi ha de pensar.

ENGRACIETA

Si tot-hom reflexionés...

AGUSTÍ

Sí, sí; no reflexionis...

ENGRACIETA

Morir tu!... No, no! Val més que de primer me toqui a mi!

AGUSTÍ

Pobres criatures! Me sembla que encara

les veig, amb aquells ullets plens de tendresa i d'ignocencia!

ENGRACIETA

Que devien ser bufones!

AGUSTÍ

Pobretes!

ENGRACIETA

Que ha de ser trist no tenir pare!

AGUSTÍ

No sé què hi venim a fer, els pobres, en aquest món!

ENGRACIETA

Vaja, prou... Distreu-te'n, Agustí. Aixeca'l cap i mira-m. Agustí!... Que no'm sents? Mira-m, home! No vui que ho estiguis, de mal humor! *(Tocant-li la cara.)* Vaja, alegra-t, cor meu, alegra-t!

AGUSTÍ *(mirant-la embadalit)*

Que ets bona!

ENGRACIETA *(escarnint-lo)*

Que ets bona! Am quin sentiment ho dius! *(Rient.)* Sembla que ploris.

AGUSTÍ *(aixecant-se)*

Tu plores.

ENGRACIETA

Jo? No...

AGUSTÍ *(agafant-li'l cap)*

Quines dugues llagrimes te cauen!...

ENGRACIETA

Són d'alegria.

AGUSTÍ

Que no.

ENGRACIETA
(dolçament abaixant els ulls)

Són d'amor.

AGUSTÍ *(abraçant-la)*

Que ets maca avui!

ENGRACIETA

Avui no més?

AGUSTÍ

Sempre t'hi trobo; però en aquest moment te veig més hermosa que mai, amb aquest agre-dolç d'alegria i de tristesa en els teus ulls.

ENGRACIETA

Encara hi penses en aquelles criatures?

AGUSTÍ

Sí, que hi penso.

ENGRACIETA
(rient, no gosant-ho dir)

Que t'agradaria ser pare?

AGUSTÍ *(am convicció)*

Molt!

ENGRACIETA *(am tendresa)*

Te'ls estimaries força'ls nostres fills?

AGUSTÍ

Am tota l'ànima!

ENGRACIETA *(rient)*

Més que a mi?

AGUSTÍ *(somrient)*

Quina pregunta!

ENGRACIETA *(seriosa)*

I si, per desgracia, no'n tinguessim?

AGUSTÍ

Me sabria molt greu! Me semblaria que tu ets un roser sense flors!

ENGRACIETA *(am dolor)*

Que m'avorriries, doncs?

AGUSTÍ

No! Per què? Que seria culpa teva?

ENGRACIETA

No... Però sí que'n tindrem, de fills.

AGUSTÍ

Es clar que'n tindrem!

ENGRACIETA *(joiosament)*

Que serem feliços, allavores, amb ells!

AGUSTÍ

Més que ara! Molt més que ara!

ENGRACIETA *(entusiasmant-se)*

Com treballarem pera que no'ls falti mai res!

AGUSTÍ

Primer que'ns falti tot a nosaltres!

ENGRACIETA *(encisada)*

Agustí!

AGUSTÍ *(en veu baixa)*

Que t'estimo!

ENGRACIETA *(en veu baixa)*

Agustí!

AGUSTÍ

Estimada meva!

(La besa apassionat, tot amanyagant-li'ls cabells. Ella queda com desmaiada, en els seus braços. Després d'un llarc silenci, se sent la veu d'en Joan.)

JOAN *(desde dins)*

Nois!

ENGRACIETA

(desprenent-se dels braços de l'Agustí)

Ai! El pare! *(L'Agustí va dissimuladament a asseure-s aprop del braser.)* Veus? Tota m'has despentinada.

(Compareix en Joan per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XVIII

ELS MATEIXOS, MÉS EN JOAN. AVIAT L'URSULA

JOAN

Agustí! Engracieta!

ENGRACIETA

Què mana?

JOAN

Apa, apa, veniu a sopar.

(Compareix l'Ursula.)

URSULA

Vaja, a la taula.

JOAN

Anem, anem.

(Se sent la campaneta.)

ENGRACIETA

Ja venim. Sentiu? Truquen.

URSULA

Bo!

(Se'n va a obrir.)

ESCENA XIX

ELS MATEIXOS, MENYS L'URSULA

JOAN *(després d'un curt silenci)*

Que us en deveu haver dit de coses boniques!

ENGRACIETA

Podeu comptar!

JOAN

Vaja, no vui saber-les, no.

AGUSTÍ

Nosaltres sí, Joan, que...

JOAN

Apa, apa, anem cap al menjador.

(Per la primera porta de l'esquerra compareixen la Susagna i en Xalet acompanyats de l'Ursula. La Susagna ve plorant.)

ESCENA XX

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA, LA SUSAGNA I EN XALET

URSULA

(a la Susagna, dissimuladament)

Vaja, dòna, no ploris.

XALET

Noi.

AGUSTÍ

Que hi ha de nou, pare?

XALET

Res: te porto la clau de l'escaleta.

AGUSTÍ

I això? Per què?

XALET

Veuras: avui pot-ser plegaré una mica tard.

AGUSTÍ *(somrient)*

Ont aneu?

XALET

Ja pots pensar-t'ho... *(no gosant-ho dir)* a l'Academia.

AGUSTÍ

(fent una rialleta sense malicia)

A jugar?

XALET

Que vols fer-hi!...

AGUSTÍ

Aneu, aneu.

XALET

Si no fos pel compromís, ni tampoc hi aniria; però aquesta tarda he deixat enlaire una partida de truc, i seria fer un mal paper que ara no hi comparegués. No trobes?

AGUSTÍ

Sí, home, sí!

XALET

Res: qüestió de companyerisme.

URSULA

Que ja heu sopat, Xalet?

XALET

Sí: tot just me'n deixo.

JOAN

Bon profit.

XALET

Gracies. I vosaltres, que ja ho heu fet?

JOAN

No. Ara hi anem.

XALET *(anant-se'n)*

Doncs, sent aixís, que aprofiti.

ENGRACIETA

Igualment.

XALET

Ho tens entès, noi?

AGUSTÍ

Sí.

XALET *(am sol·licitut)*

Ah! Ja t'han entregat aquella carta?

AGUSTÍ

Ja l'he llegida i tot.

XALET

Entesos. Vaja, bona nit tot-hom.

URSULA

Bona nit i bona hora.

JOAN

Endavant.

URSULA

Vés a tancar, Engracieta.

(L'Agustí i l'Engracieta segueixen an en Xalet.)

AGUSTÍ

Tu: que no li dius res al teu sogre?

ENGRACIETA *(rient)*

Encara no me n'es.

XALET

Ben dit, noia!

(Desapareixen tots tres per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XXI

L'URSULA, LA SUSAGNA I EN JOAN

SUSAGNA *(posant-se a plorar)*

Déu meu, Déu meu, i que sóc desgraciada! Infeliços de nosaltres!

URSULA

No ploris, dòna, no ploris!

SUSAGNA

Pobre Valeri! Com ens ho farem tant vells, tots sols, sense ningú que'ns ampari!

JOAN

Vaja, no ploris. No't desesperis, Susagna! També m'han despatxat a mi!

SUSAGNA

Vosaltres tindreu qui us ajudi. *(Mirant enlaire.)* Senyor! Què us hem fet pera deixar-nos a la miseria!

(Se sent riure a l'Engracieta.)

URSULA

Calla, calla, que ve la noia!

JOAN

Vaja, Susagna!

(L'Engracieta treu el cap i se n'entorna.)

ENGRACIETA

Apa, que no veniu?

JOAN

Sí, filla, sí!

(Torna a sentir-se riure a l'Engracieta.)

URSULA

Deixa-m'hi anar!

(Desapareix per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA ULTIMA

En Joan i la Susagna

SUSAGNA *(am gran prec)*

Joan: vés a dalt a aconsolar an en Valeri!

JOAN

Ja hi vaig desseguida.

SUSAGNA

Vés, que jo no'l puc treure de casa.

JOAN

Espera-t una mica aquí. Deixa-m sopar en quatre esgarrapades i pujo a trobar-lo.

SUSAGNA

Sí, vés-hi!

JOAN *(duent-la cap al braser)*

Apa, no't moguis. Seu, dóna, seu a la vora del braser. I anima-t força, que ja torno. Ho sents?

SUSAGNA *(asseient-se)*

Vosaltres rai!

JOAN

No't moguis, eh?

ENGRACIETA *(desde dins, cridant)*

Pare!

(Se sent soroll de plats i culleres.)

JOAN

Ja vinc. No't moguis, Susagna; no't moguis.

(Desapareix per la primera porta de l'esquerra. Se senten les riallades que fan l'Engracieta i l'Agustinet.)

SUSAGNA

(després d'un llarc silenci, mirant enlaire)

Sols! Tots sols!

(Se posa a plorar, amb el cap enfonsat a la falda.)

CAU EL TELÓ PAUSADAMENT

ACTE SEGON

La mateixa decoració de l'acte anterior. Es l'endemà al matí. Està nuvol.

ESCENA I

L'Ursula, sola. Desseguida en Xalet

(Passat un curt silenci compareix l'Ursula, per la primera porta de l'esquerra, amb el braser encès, posant-lo en el forat de la capsa. Mentres remena'l caliu compareix en Xalet per la primera porta de l'esquerra.)

XALET

(desde la porta, en veu baixa)

Ursula!

URSULA

(girant-se, fent-li que calli)

Pst!

XALET

Me'n vaig. Ja tornaré després.

URSULA

Pst! No alceu tant la veu, que aquell dorm.

XALET *(entrant de puntetes)*

Dic que me'n vaig: no puc esperar-me.

URSULA

Aneu, home, aneu!

XALET

(aturant-se davant de l'arcova)

Pobre Joan! Qui l'hi havia de dir!

URSULA

Però, calleu, si us plau! No veieu que...

XALET *(en to baix)*

Vès per què l'han hagut de despatxar! No hi ha com els que no fan res pera no estar exposats a quedar-se sense feina.

URSULA *(acostant-s'hi)*

Apa, sortiu, gansoner!...

XALET

Sí, sí. Ja torno desseguida.

URSULA

Aont aneu ara?

XALET

M'arribo fins a la plaça, a proveir pera dinar.

URSULA

On teniu el cistell?

XALET

No'n gasto: ho poso tot en un mocador gran que duc a la butxaca.

URSULA

Apa, doncs, que es tard.

XALET *(anant-se'n)*

Salut, Ursula.

URSULA *(en veu molt baixa)*

Adeussiau. Deixeu la porta ajustada.

XALET

Està bé. Endavant.

(Desapareix per la primera porta de l'esquerra. L'Ursula va a acabar d'obrir els porticons del balcó.)

ESCENA II

L'URSULA, SOLA. DESSEGUIDA EN JOAN

URSULA *(davant de l'arcova)*

Joan! Joan!

JOAN

(desde dins de l'arcova, am veu ensonyada)

Què vols?

URSULA *(ben amorosa)*

Apa, lleva-t.

JOAN

Ja'm llevo.

URSULA *(alçant la veu)*

Vaig a fer-te l'esmorzar.

JOAN

Ja'm llevo, dòna!

URSULA

Dic que vaig a fer-te l'esmorzar.

JOAN *(malhumorat)*

Vés!

(L'Ursula desapareix per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA III

EN JOAN SOL, A L'ARCOVA. DESSEGUIDA L'URSULA

(Se sent en Joan com tus, mentres se lleva i es vesteix. Després d'un llarc silenci torna l'Ursula per la primera porta de l'esquerra.)

URSULA

Ja te'l fa l'Engracieta

JOAN *(desde dins)*

El què?

URSULA

L'esmorzar, home! Que no't lleves?

JOAN

(tot vestint-se i tossint de tant en tant)

Sí! Que ets amoïnosa!

URSULA

Ai! Quina tos!

(Curt silenci. L'Ursula va a apomellar les flors dels pitxells de sobre la calaixera.)

JOAN *(desde dins de l'arcova)*

Ursula!

URSULA *(acostant-s'hi)*

Què vols?

JOAN

Que li has dit res a la noia?

URSULA

No. I hauriem de dir-l'hi: val més que ho sapiga per nosaltres que pels de fòra casa.

JOAN

Vès, tu mateixa, doncs.

URSULA

Jo, pobreta de mi?

JOAN

Qui mellor que tu?

URSULA

Ni sabria com posar-m'hi.

JOAN

(també desde dins de l'arcova.)

Què dius?

URSULA *(alçant la veu)*

Que ni sabria com posar-m'hi.

(Curt silenci. En Joan torna a tossir.)

JOAN

I l'Agustinet?

URSULA

Prou que deu saber-ho. Pots comptar que son pare ja l'hi ha explicat.

JOAN

(sortint en mànegues de camisa, tot posant-se la faixa)

Pot-ser sí.

URSULA *(prudentment)*

Jo, si fos de tu, els ho diria avui mateix.

JOAN *(tot posant-se la faixa)*

Es clar... *(Curt silenci i cambi de to.)* Que fa gaire fred?

URSULA

No ho sé pas. Està nuvol. On tens el gec?

JOAN

Allà dins.

(Va a buscar-lo a l'arcova. Curt silenci.)

URSULA *(acostant-s'hi)*

Però jo, si fos de tu, davant d'ells, no faria l'espantadiç.

JOAN *(sortint posant-se'l gec)*

Pots anar a fer el valent!

URSULA *(amb intenció)*

Es que tinc una basarda!...

JOAN

De què?

URSULA *(pausadament)*

Me fa una por aquell home!

JOAN

Qui?

URSULA

El pare de l'Agustinet! Me fa una por que no'm tombi'l noi!

JOAN

Cah!

URSULA

No veus que no més procura per la seva conveniencia?

JOAN

Vols dir que hi farà la contra, al casament?

URSULA

Si ara ja no sossega! Si per tot ens bescanta! Figura-t si's posa al cap que tu't trobes sense feina...

JOAN

Bé; però'l xicot no es com ell.

URSULA

No s'hi assembla de res. Però pot tant un pare!

JOAN

Què vols que hi faci jo?

URSULA

Me sembla que n'hi hauriem de parlar, a l'Agustinet.

JOAN

De què li hauriem de parlar?

URSULA *(no gosant-ho dir)*

Del casament, saps? Això sí, am molt compte, que no malpensés...

JOAN

Ara no es prudent que se li digui res.

URSULA

Mira que aquest prometatge ja fa massa temps que dura.

JOAN

Que no ho comprens, dòna, que no ho comprens que ara no es hora de parlar d'aquesta qüestió? Després, ¿no té pensat casar-se aviat, el noi? Jo veig que va preparant-se.

URSULA *(am molt recel)*

Pensa que son pare...

JOAN *(posant-se nerviós)*

No callaras més am son pare!

URSULA

I si sortia am la seva, aquell dropo?

JOAN

Vaja, prou: nó m'amoïnis, Ursula, no m'amoïnis!

URSULA

Reflexiona que l'Engracieta està cegament enamorada; i si, per mor de lo que avui ens passa, aquest casament s'esbullés...

JOAN *(molt nerviós)*

Però, què vols? Que vagi a l'Agustinet i l'obligui, tant si li ve bé com no, a que's casi desseguida? Que no veus que això no fa pera mi?

URSULA

Es que air vespre va dir unes coses més tristes a la noia!

JOAN

Què va dir-li?

URSULA *(pausadament)*

Que li feia por el casar-se.

JOAN *(sorprès)*

Por?

URSULA

Sí.

JOAN

Doncs per què's prometia?

URSULA *(no sabent què respondre)*

Oh!...

JOAN

Quines raons dóna?

URSULA

Veuras, que t'ho expliqui ella.

JOAN

Bé estava prou alegre tot sopant!

URSULA

No pas quan va arribar...

JOAN

Pot-ser van ser renyines d'enamorats.

URSULA

No ho sé. Jo, vaja, am franquesa, si fos de tu, avui li parlaria clar.

JOAN

Que aviat ho has dit!...

URSULA

Voldria saber de quin mal haig de morir.

JOAN *(recelós)*

Sí que la fariem bona que ara aquest xicot!...

URSULA

Creu-me, Joan, parla-n'hi!

JOAN

Me sembla que s'ho pot pendre malament. Ell es formal: no'ns ha donat mai un que sentir; la noia, tu mateixa ho has dit, l'estima cegament: senyal que se li porta bé. *(Pausadament.)* Per un altre costat, hi ha son pare, que fa de contrapès... Sí, sí, estem en perill! Però jo, ben mirat, no puc obrir boca; no puc parlar-ne, del casament: semblaria que tant tu com jo'ns hi agarrem pera salvar-nos; se podria pensar que volem que ells dos, am les seves suades, ens mantinguin! *(Excitant-se.)* Es clar que podria pensar-s'ho! I am raó! No, no, no li vui dir res! Que faci la seva voluntat.

URSULA *(sospirant)*

Ai, Senyor!

(Compareix l'Engracieta per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA IV

Els mateixos, més l'Engracieta

ENGRACIETA

Pare: veniu, si us plau, a rentar-vos, que després us donaré l'esmorzar.

JOAN

Ja vinc, filla, ja vinc.

URSULA

Noia: escolta. *(L'Engracieta s'acosta.)* Vès, explica allò que air vespre va dir-te l'Agustinet.

ENGRACIETA *(somrient)*

Ja està passat.

URSULA

Diga-ho, dòna!

JOAN

Conta-m'ho tot, filla meva.

ENGRACIETA

No va ser res. Que aviat us alarmeu!

JOAN

Bé; però diga-m'ho.

ENGRACIETA *(pausadament)*

No més va dir que li feia por el casar-se.

JOAN

Per què? No va donar-te cap raó?

ENGRACIETA

Sí: va explicar-me que air a la tarda havia vist la viuda d'en Ramon aprop de la fàbrica en que ell treballa...

JOAN

Fins aquí...

ENGRACIETA

Diu que anava am tres criatures, filles seves, com ella vestides de dol. I l'Agustinet va començar a entristir-se, pensant en que si ell, quan siguessim casats, se moria...

JOAN

Té un cor gran, aquest noi!

ENGRACIETA

Es clar que sí!

URSULA *(a l'Engracieta)*

No acabes de dir-me que se n'havia anat molt trist?

ENGRACIETA

A mi va semblar-m'ho.

JOAN

Fet i fet no serà res. Ja veuras avui, quan vingui, com tot allò d'air vespre se li haurà esvait del pensament, i...

URSULA *(interrompent-lo)*

Jo'm temo que compareixerà de més mal humor encara.

JOAN *(molt nerviós)*

Vaja, prou! Acabem d'un cop! No vui aquest neguit damunt meu! Escolta, Engracieta, escolta i no't desconsolis.

ENGRACIETA *(sorpresa)*

Digueu...

JOAN

(després d'un gran esforç, llagrimejant)

Mira: jo m'he quedat sense feina.

ENGRACIETA *(amb esglai)*

De debò?

JOAN

M'han despatxat! Però no per mal treballador, ni per haver faltat en res...

ENGRACIETA *(posant-se a plorar)*

Pobres de nosaltres!

JOAN

No ploris, filla meva! Ton pare no hi estarà en vaga. Treballaré com fins ara, com sempre! Què vol dir que m'hagin despatxat? Un bon filador com jo no ha d'espantar-se mai! Se'n busca en una altra casa, de feina.

URSULA

I tu'n trobaras desseguida.

JOAN

A mans besades. Encara tinc la vista bona i els dits lleugers pera nuar els caps.

ENGRACIETA

Pobre pare!

JOAN

No'm planyis! No vui que'm planyis! *(L'Engracieta segueix plorant.)* Bé: per què plores, Engracieta?

URSULA

Noia! No siguis així!

JOAN

Però, per què tens de plorar? Que no'n trobaré enlloc més, de feina?

ENGRACIETA

No, que no'n trobareu!

JOAN

Jo't dic que sí! Oi, Ursula?

URSULA

Sí, Joan!

ENGRACIETA

El cor us enganya.

JOAN

No m'enganya, no! Jo serveixo de sòbres pera treballar! No he malgastat la salut, com altres fan, en vicis i en disbauixes. Ho sents? Pensa en tu, no més en tu.

ENGRACIETA

Jo us estimo, i vui afanyar-me pera vos i pera la mare.

JOAN

No! Ja m'afanyaré jo. Primer hi vaig venir jo que tu, al món... i ja sé'l camí.

ENGRACIETA

Vós haurieu de reposar, que ja heu treballat prou.

JOAN

No podria estar-m'hi, sense fer res! Me moriria de vergonya! No ho sóc, de vell, no! Es la fàbrica lo que m'ha envellit tant

depressa! La fàbrica, sents? I a tu també, filla meva, t'ha robat ja la flor de la joventut.

ENGRACIETA

No, no!

JOAN

I què n'he tret d'esquerraçar-me tant! Què te'n veus dels teus esforços i els meus?

ENGRACIETA

Resignem-nos.

JOAN

Nosaltres no tenim un recó, ni una poma pera la set! No hem fet com aquells pobres treballadors que, a costa de la salut i de molts sacrificis, arriben a la vellesa havent estalviat una miseria! No! Nosaltres hem volgut viure treballant. Hi tenim dret!

ENGRACIETA *(am gran prec)*

Resignem-nos, pare!

JOAN *(am molta emoció)*

Perdona! Perdona!

ENGRACIETA

No!...

JOAN

Jo tenia de sacrificar-me pera tu.

ENGRACIETA

Massa que us heu sacrificat.

JOAN

De petita que vas al treball, fent-te llevar cada dia primer que'ls aucells.

ENGRACIETA

Si m'agrada molt!

JOAN

Tu ets massa bona.

ENGRACIETA

Jo voldria ser-ho més, doncs.

JOAN

Hauries de queixar-te!

ENGRACIETA

A qui?

JOAN

A nosaltres! A mi i a ta mare!

(L'Ursula's tapa la cara am les mans.)

ENGRACIETA

Però, per què? Quin dret hi tinc? Per què parleu d'aquesta manera?

JOAN

Perquè 'm sobren motius. No'ns-e la mereixem una filla com tu.

(L'Ursula's posa a plorar.)

ENGRACIETA

M'estimeu massa, pare! L'amor que sentiu per mi us encega i us fa perdre la serenitat. Calmeu-vos; preneu-vos-ho tot am resignació, i visqueu ben tranquil i am repòs, que jo no us abandonaré mai, mai de la vida.

(L'abraça, fent-li pelons.)

JOAN *(plorant)*

Jo no t'he estimat prou!

ENGRACIETA

Que sí. I la mare també. Si jo puc ser molt feliça!

JOAN

No ho seras gens, per culpa nostra! *(Amb ira concentrada.)* Per què tenia de posar-te al món?

URSULA *(am gran prec)*

Joan! No diguis això!

JOAN

La conciencia fa dir-m'ho! *(Agafant l'Engracieta pel cap.)* Ursula! Mira-ho bé!

ENGRACIETA

No hi penseu tant en mi!

JOAN

Al bo dels jòcs i de les il·lusions primeres, jo vaig agafar-te i vaig dur-te am mi al treball!

ENGRACIETA

Si hagués nascut en breçol d'or...

JOAN

(interrompent-la, am molta emoció)

I de bon matí, tant a l'istiu com a l'hivern, per més fred que fes, si no't llevaves amatenta, jo, el teu pare, pot-ser quan més bonics i més purs eren els teus somnis, venia al llit a despertar-te...

ENGRACIETA

(interrompent-lo, riallera)

I, així que'm vèieu desperta, m'omplieu de petons.

JOAN

Però, després, quan anavem cap a la fàbrica, te feia passar davant meu, i, si pel carrer t'adormies, te donava cops pera desvetllar-te. I, «Alça, camina, gandula!», te deia, sense veure que t'emmetzinava la vida, total pera res, pera una miseria cada setmana!

ENGRACIETA

Si sempre hem sigut pobres!...

JOAN *(interrompent-la energicament)*

Ningú, ni un pare, té dret a explotar a un fill!

ENGRACIETA

Jo us estimo am tota l'ànima!

JOAN *(amb un esclat de joia)*

Sí, alegria meva?

ENGRACIETA

I doncs?

JOAN

I ens perdones?

ENGRACIETA *(extranyada)*

De què haig de perdonar-vos?

JOAN *(molt content)*

No la sents, Ursula, no la sents?

ENGRACIETA *(abraçant-lo)*

Vaja, home!...

JOAN *(acariciant-la)*

Quina pena pera mi, tant bonica i tant intel·ligenta que ets!

ENGRACIETA *(candorosament)*

Jo no'n tinc res de lo que dieu!

JOAN

Tant maca, tant maca!

ENGRACIETA

(somrient amb humilitat)

Jo?...

JOAN

I tant bona!

ENGRACIETA

Vaja, anem! Anem, pare, que us donaré l'esmorzar.

JOAN

Estas contenta?

ENGRACIETA

Sí, que ho estic! Força!

JOAN

De debò, formigueta meva?

ENGRACIETA

Sí!

JOAN

Doncs, apa, canta aquella cançó d'aiı.

ENGRACIETA

No la sé tota.

JOAN

Cuita, filla meva!

ENGRACIETA

No me'n recordo.

JOAN

Aquella cançó tant alegradora, de la joventut. *(Acariciant-la am tendresa.)* Canta-la, Engracieta!

ENGRACIETA *(agafant-lo pel braç)*

Veniu...

JOAN

(deixant-se portar com una criatura)

Canta-la, aquella cançó de la joventut!

ENGRACIETA

Us dic que no me'n recordo.

JOAN

Si, que te'n recordes. Tant alegradora que es! Tant alegradora!

ENGRACIETA *(posant-se a cantar)*

«No voldria altra riquesa,
tot i essent pobra com sóc,

que esser jove, sempre jove,
am salut i bon humor.»

(En Joan, tot taratlejant la cançó i am la cara enriallada, desapareix poc a poc, acompanyat de l'Engracieta, per la primera porta de l'esquerra. L'Ursula plora, mirant-los. Llarc silenci.)

ESCENA V

L'URSULA, SOLA. AVIAT L'ENGRACIETA I LA SUSAGNA

(L'Ursula se'n va, plorant, a asseure-s a la vora del braser. Llarc silenci, fins que per la primera porta de l'esquerra compareix l'Engracieta acompanyant la Susagna.)

SUSAGNA *(en veu baixa)*

No li diguis res.

(L'Ursula segueix plorant, amb el cap enfonsat a la falda. Després d'ún curt silenci, l'Engracieta s'hi acosta poc a poc.)

ENGRACIETA *(dolçament)*

Mare: mireu, hi ha la Susagna.

URSULA *(aixecant el cap)*

Ah! Tu?

SUSAGNA *(am molt sentiment)*

Jo, Ursula, jo! Que ploraves?

URSULA

No.

SUSAGNA *(extranyada)*

No?

(Curt silenci.)

ENGRACIETA

Vaig amb el pare.

URSULA

Vés, filla, vés!

(L'Engracieta desapareix per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA VI

LES MATEIXES, MENYS L'ENGRACIETA

SUSAGNA

(després d'un curt silenci, posant-se a plorar)

Ursula!

URSULA

No t'espantis!

SUSAGNA

Tant vells! Tots sols!

URSULA

Resignació, Susagna!

SUSAGNA

Si veies en Valeri! Quina llàstima fa! Tant bo que sempre ha sigut, i veure-s ara, a les seves velleses, sense cap esperança!

URSULA

No't desesperis!

SUSAGNA

Tinguessim un fill, com vosaltres, pera fer-nos costat i aconsolar-nos! Tinguessim un fill! Perquè, aont anirem, ara? Haurem d'anar a raure a l'Hospici!

URSULA

No diguis aquestes coses!

SUSAGNA

Quina engunia en Valeri! D'ençà d'air a l'hora de dinar que no ha tastat res. No vol pendre res!

URSULA

Encoratja-l força!

SUSAGNA

Si tinguessim un trist passament pels pocs anys que'ns queden de vida! Però no hem pogut estalviar gens. Lo que hem guanyat treballant, ni'ns ha arribat pera remeis. Jo, que sempre he fet de formiga, pensant en l'hivern!

URSULA

I aont es ara en Valeri?

SUSAGNA

A casa, somicant, arraulit en un recó!

URSULA

Fes-lo venir am nosaltres. Pot-ser que s'animi.

SUSAGNA

No voldria creure-m. Tot i estant despert, jo'm penso que encara li dura'l somni que ha tingut anit.

URSULA

Quin somni ha tingut?

SUSAGNA

Ai, Ursula! Deu ser la nostra planeta!

URSULA *(am sobressalt)*

Diga-m'ho!

SUSAGNA *(am misteri)*

Tota la nit l'ha passada somniant que demanava caritat.

URSULA *(am veu glaçada)*

Què dius!

SUSAGNA

Sí, sí! Tota la nit, com si desvariegés, que no calla...

URSULA *(interrompent-la)*

No cridis tant!

SUSAGNA *(en veu baixa)*

... que no calla demanant «Una gracia de caritat per l'amor de Déu!»

URSULA *(horroritzada)*

De debò!

SUSAGNA

Semblava que s'hi trobés! Am quina veu més enternidora que pidolava!

URSULA

Me fas venir fred!

SUSAGNA

Que es trist ser vell i pobre! Ningú se'n recorda de nosaltres!

URSULA

N'estas ben certa de lo que'm dius d'en Valeri?

SUSAGNA

I tant si n'estic! Si encara'l sento, amb aquella veu trista i apagada, que tot just s'entenia; amb aquella veu tremolosa, com si se'n dongués pena, tot estirant el braç...

URSULA *(interrompent-la)*

I tu no li has dit res?

SUSAGNA

L'he despertat i tot! I ell, amb el cor adormit, creient que jo era una altra, m'ha tornat a dir, fent la veu més trista que de primer: «Una gracia de caritat pera aquest pobre vellet!»

(En Joan, que sent les darreres paraules, compareix, tot indignat, per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA VII

LES MATEIXES, MÉS EN JOAN

JOAN

Qui es, qui es que parla de demanar caritat?

SUSAGNA

Jo, Joan.

JOAN

Tu! Per què?

SUSAGNA *(en veu baixa)*

Dic... que no gosaria demanar-ne.

JOAN

I, doncs, no'n parlis, dòna!

SUSAGNA *(no gosant-ho dir)*

Es que en Valeri...

JOAN *(interrompent-la, ansiós)*

Digues...

SUSAGNA

En Valeri... tota aquesta nit ha estat somniant que'n demanava.

JOAN *(amb estupefacció)*

Què!

URSULA

Pobret!

JOAN

Això ha somniat?

SUSAGNA

Sí.

JOAN

Aquest home ja's dóna! Se rendeix!

SUSAGNA *(molt admirada)*

Què vols dir?

JOAN *(imperiosament)*

Vés, diga-li que vingui desseguida, que'l tinc de veure.

SUSAGNA

No m'escoltarà. Vés-hi tu, Joan, que l'animaras!

JOAN *(molt nerviós)*

Ja ha acabat les agalles!

URSULA

Planya-l!

JOAN

Aquest somni, que'n vol dir de coses! Això es resignació! Es morir callant, conformantse am tot!

URSULA *(am gran prec)*

Però, Joan!...

JOAN

No'm diguis res, que m'acovardeixes! I jo no vui fer com en Valeri! Ell té'l cor apagat!

(Per la primera porta de l'esquerra compareix en Valeri, acompanyat de l'Engracieta).

SUSAGNA *(al veure-l)*

Mira-te'l!

ESCENA VIII

ELS MATEIXOS, MÉS L'ENGRACIETA I EN VALERI

JOAN *(agafant-lo pel braç)*

Tu, Valeri!

VALERI *(molt sorprès i apesarat)*

Què vols?

JOAN

(duent-lo al mig de l'escena)

Vine! Respon-me!

VALERI *(molt extranyat)*

Què passa?

JOAN

Vès què diu la Susagna.

VALERI

Què diu?

JOAN

Que aquesta nit, tot somniant, demanaves caritat.

VALERI *(molt més extranyat)*

Jo?

SUSAGNA

Sí, tu!

VALERI

Jo? No es cert.

SUSAGNA

Que sí.

VALERI

Que no, dòna! T'ho deu haver semblat.

ENGRACIETA

Pot-ser sí, Susagna, que us ho ha semblat.

SUSAGNA

Que no te'n recordes?

VALERI

No, que no me'n recordo. Com que no es cert...

SUSAGNA

Sí, Valeri, sí!

ENGRACIETA *(an en Valeri)*

Bé, això es molt facil, oi?

VALERI

Què sé jo!

URSULA

Devegades se tenen uns somnis tant extranys...

VALERI

Us ve molt de nou que un pobre somnii miseries!

JOAN

Oh! Es que'l teu somni...

VALERI

Deixa-la dir an aquesta!

SUSAGNA

No m'ho desmenteixis. Jo estava ben desperta i t'he sentit com te sento ara. Que no tens present lo que m'has respost, allavores que t'he dit: «Valeri, Valeri! Què fas?»

VALERI

Què t'he respost?

SUSAGNA

Això: «Deixa-m provar si'n sé!» I estiraves el braç i paraves la mà!... *(En Joan fa una expressió de sorpresa.)* I després has dit: «No puc! Me'n dono vergonya!» I t'has posat a plorar.

VALERI

No es veritat! Te dic que no es veritat!

SUSAGNA

Sí, home, sí. Es que ara tu no te'n recordes.

URSULA

Si un hagués de recordar-se de tot lo que somnia...

VALERI

Què es cap mal tenir somnis?

JOAN *(irat)*

Segons com, sí!

VALERI

Què s'hi pot fer?

JOAN

Això, devegades, ve del caracter... ho sents?... del caracter... de la manera com un se pren les coses que li passen; de... *(Exci-*

tant-se.) I no sé com dir-ho!... M'entens? Eh? M'entens?

VALERI *(aturdit)*

No!

JOAN

Si tu no't resignessis a la teva desgracia, el somni d'aquesta nit no l'hauries tingut.

VALERI

Que es culpa meva?

JOAN

Sí, covard, més que covard!

URSULA

Joan! No t'enfadis, home!

JOAN

Es clar que m'enfado! *(An en Valeri.)* No veus que no es just lo que han fet am nosaltres?

VALERI

No, que no es just!

JOAN

I, doncs, per què't rendeixes?

VALERI

Jo no'm rendeixo! Però, què vols que faci?

JOAN

Redreça-t! No't donguis!

VALERI

Jo no'm dono!

JOAN

Que sí! Encara us en fan poc, massa poc! Mai us queixeu del davant! Si us en sentiu de les vostres pènes, us amagueu en un recó i us poseu a plorar que ningú us vegi! Jo no ploro, no! No'm resigno! Vui defensar-me! Vui treballar pera guanyar-me la vida!

VALERI

Jo també!

URSULA

En Valeri es com tu.

JOAN

Demanar caritat! Demanar caritat!

VALERI

Que'ns donguin feina, doncs.

JOAN

Ja'ns en donaran! Que som vells inutils, nosaltres? Que hi fem nosa en el món?

VALERI

No!

JOAN

Demanar caritat! Demanar caritat! Que no veus que això'ns rebaixa?

VALERI

Per un pobre no es cap rebaix...

JOAN

Sí, que ho es! Demanem feina!

URSULA

Bé, vaja, ja està passat!

JOAN

Oh!... Està passat!... Està passat!...

ENGRACIETA

No us enfadeu, pare, i feu les paus amb en Valeri.

JOAN

No hem renyit pas, perxò. Jo i ell no podem renyir.

VALERI

Ben nèt que no!

SUSAGNA

Apa, apa, Valeri, anem a dalt.

VALERI

Ja vinc.

SUSAGNA

Anem, home, que d'air ençà no has tastat res.

VALERI

No tinc gana.

JOAN

Vaja, creu a la teva dòna. No t'entristeixis! Fes el cor fort!

VALERI

Ja ho dius tu!

ENGRACIETA *(am molta tendresa)*

Sí, Valeri, sí, creieu-la, a la Susagna, que ella us vol bé.

VALERI

Ja ho sé que sí.

ENGRACIETA

I, doncs, per què no aneu a pendre aliment?

VALERI

Ja hi vaig...

URSULA

Sí, home...

SUSAGNA

Apa, anem.

VALERI *(an en Joan)*

Bé, digues: quins són els teus plans?

JOAN

Vés a esmorzar, i torna desseguida, que t'ho explicaré.

VALERI

Entesos, doncs.

SUSAGNA

Vaja, anem.

VALERI *(anant-se'n)*

Anem.

URSULA

Cuida-l força, Susagna.

SUSAGNA

No caldria sinó!

ENGRACIETA *(am veu festosa)*

I no us entristiu, Valeri; no us entristiu.

VALERI *(somrient, agrait)*

No tinguis por, maca.

(Per la primera porta de l'esquerra desapareixen la Susagna i en Valeri, acompanyats de l'Engracieta.)

ESCENA IX

L'Ursula i en Joan

URSULA *(després d'un curt silenci)*

Què't proposes, Joan?

JOAN

Què'm proposo?... Mira: així que en Valeri hagi esmorzat, me'n vaig a buscar-lo, i, desseguida, sense perdre temps, tots dos ens en anirem a trobar el director de la fàbrica.

URSULA

I què'n treureu?

JOAN

Molt, ne treurem! Li demostrarem que lo que s'ha fet am nosaltres no es just! Ens queixarem! L'esvalotarem, si convé! Si no'n fa cas, de les nostres queixes, cap a casa de l'amo s'ha dit! I an aquest, si tampoc ens atén, les hi cantarem clares! No'ns callarem res!

URSULA

Vés am compte, Joan! No't propassis de paraules. Val més, si vols fer cap reclamació, que ho facis de bé a bé. Creu-me!

JOAN

De primer sí, que sóc prou enraonat; però si ni ell ni'l director ens escolten, allavors sabran qui sóc jo!

URSULA

Sobre tot no'ls trenquis el respecte! Mira que aquesta gent tenen molt poder... i si'ls insultes te faran perdre!

JOAN

La veritat sempre sura!

URSULA

Creu-me, no'ls vagis amb orgull ni amb exigencies. Com més humil els parlis...

JOAN *(interrompent-la irat)*

S'ha de parlar clar i amb el cap ben alt! L'home que demana lo que es just, no ha d'abaixar mai la cara per ningú, ni ha de presentar-se arraulit i tremolós com aquell que pidola caritat!

URSULA

Ja ho sé. Però pensa que ells poden més

que nosaltres. Ells no't necessiten: ets tu qui vas a suplicar-los.

JOAN

Vaig a exigir-los!

URSULA

Doncs no hi vagis, si'ls has de parlar amb aquest urc! Tampoc ne treuries res!

JOAN

No? Que m'agradaria que fessin el sord! Que m'agradaria que se'ns treguessin del davant!

URSULA

Per què?

JOAN

Que ho provin!

URSULA

Què faries?

JOAN

No ho sé... Però seria capaç de tot, de tot, ja ho he dit! Això no pot soportar-se! *(Desesperant-se.)* Sembla impossible que un home, pera volguer treballar, no més que pera volguer treballar, hagi de desesperar-se d'aquesta manera!

URSULA

Sossega-t, Joan, sossega-t!

JOAN

No pot ser, aquest suplici! Ara que ja n'han tret el suc de nosaltres! Això'ls ho tiraré en cara!

URSULA

No, no'ls ho diguis!

JOAN

Doncs que'm tornin a la meva màquina! Un filador com jo! Diferent abans, quan feia *trama,* que havia de mirar tant prim! Però ara, d'ençà que faig *urdit,* que rutllo més lleuger, si, més lleuger, que les *fusades*...

URSULA

Fes-los-ho veure...

JOAN

Que'm tornin a la meva màquina! I, si no, si tant volen, que m'ocupin a triar el *recó,* o a *ensacar* borra i *encaixar*. Que'm deixin viure treballant!

URSULA

Demana-ls-ho bonament.

JOAN *(am sarcasme)*

Sí, per favor!

URSULA

Mira que't faran agafar i ens morirem tots dos de pena.

JOAN *(fòra de si)*

Que m'agafin! Per haver d'estar aixís, tant se m'endona la vida com res!

URSULA

No, Joan, no!

JOAN

Que hi vagin ells, a l'Hospici, a fer número! Que hi vagin ells, a demanar caritat!

URSULA

Ens queda l'Engracieta, que es la nostra esperança!

JOAN *(anant-se'n)*

Jo no vui refiar-me'n, de la noia! No tinc cor pera viure a costa d'ella! Vui treballar! Jo no més demano feina!

URSULA

(am gran prec, deturant-lo)

Joan! Joan!

JOAN

Deixa-m, que m'acovardeixes!

URSULA

Aon vas?

JOAN

Deixa-m estar!

URSULA

Però, aon vas? Digues!

JOAN

Vaig a donar pressa an en Valeri, pera que vingui am mi.

URSULA

No, no't moguis, que tu avui estas molt nerviós. No't moguis de casa! Ja hi aniras una altra hora!

JOAN

Te dic que'm deixis estar!

URSULA

No, Joan, no!

JOAN

Aparta-t! *(Li dóna una estrebada.)* Vés! Vui treballar! Vui feina!

(Se'n va, desesperat, per la primera porta de l'esquerra. L'Ursula queda plorant, fins que, al cap d'uns segons, compareix l'Engracieta, tota esverada.)

ESCENA X

L'URSULA I L'ENGRACIETA

ENGRACIETA

Mare! Mare!

URSULA *(girant-se amb esglai)*

Engracieta!

ENGRACIETA

Aon va'l pare tant atribulat?

URSULA

A trobar en Valeri.

ENGRACIETA

Per què?

URSULA *(no gosant-ho dir)*

Oh!...

ENGRACIETA

Què heu tingut?

URSULA

Res.

ENGRACIETA

I doncs?... Mare, expliqueu-m'ho tot!

(Se sent la campaneta interior.)

URSULA

Truquen. Vés a obrir.

ENGRACIETA

Però, digueu-me!... Cuiteu!

URSULA

Vés a obrir, corre!

ENGRACIETA

Per què ploreu? Què ha passat! No'm feu estar enguniosa!

URSULA

No ha passat res. Creu-me.

ENGRACIETA

Per què m'enganyeu?

URSULA

Vés!

ENGRACIETA

Però, mare!...

URSULA *(suplicant)*

Vés!

(L'Engracieta obeeix, anant-se'n per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XI

L'URSULA, SOLA. AVIAT L'ENGRACIETA I L'AGUSTÍ

URSULA

Qui hi deu haver?

(Queda pensativa. Després d'un llarc silenci, compareixen l'Engracieta i l'Agustí per la primera porta de l'esquerra. L'Agustí va amb el vestit de les festes: bolet negre; camisa blanca, planxada; corbata de seda, blava; americana, ermilla i pantalons, de llana, negra; i savates rosses. Du rellotge am cadena de blata. Ve molt amoïnat.)

ESCENA XII

L'URSULA, L'ENGRACIETA I L'AGUSTÍ

AGUSTÍ

Bon dia, Ursula.

URSULA *(fingint alegria)*

Bon dia, Agustinet. Que tal, ja has esmorzat?

AGUSTÍ

No pas avui.

URSULA

Vols que t'arregli...

AGUSTÍ *(interrompent-la)*

No. Gracies. Ja he pres un petit desdejuni.

URSULA *(somrient)*

Vaja, espera una mica...

AGUSTÍ *(agraint-ho)*

Us dic que no'm feu res.

URSULA

No faltaria més! S'ha de menjar pera viure; s'ha de menjar, Agustinet. *(Rient.)* Espera-t, que desseguida estic.

AGUSTÍ

Però, Ursula!...

URSULA *(am gran prec)*

Dóna-m aquest gust!...

(Desapareix, tot rient, per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XIII

L'Engracieta i l'Agustí

AGUSTÍ

(anant a asseure-s a la vora del braser)

No sé ta mare per què...

ENGRACIETA

Deixa-la fer, home.

AGUSTÍ

Que faci *(agafant maquinalment la paleta)*, que faci lo que vulgui.

ENGRACIETA *(amb extranyesa)*

Com parles avui!...

AGUSTÍ

(després d'un curt silenci, cambiant de to)

Que diu que han despatxat a ton pare?

ENGRACIETA *(am dolor)*

Sí!

AGUSTÍ

Que es extrany que air vespre ell no m'ho digués!

ENGRACIETA

Jo, no fa gaire que ho sé. Costa tant de donar una mala noticia! *(Cambiant de to.)* Pobres treballadors vells!

AGUSTÍ

I pobres dels joves!

ENGRACIETA

Els joves rai!

(Curt silenci.)

AGUSTÍ

Que es trist i espinós el nostre camí!

ENGRACIETA

No t'entenc.

AGUSTÍ

Pobra Engracieta! Que mal t'he fet!

ENGRACIETA *(molt sorpresa)*

Tu?

AGUSTÍ

Jo, honradament, això sí, t'he encomanat les meves il·lusions i les meves alegries de jove; t'he despertat el cor am promeses de ventura.

ENGRACIETA *(molt admirada)*

Què vols dir?

AGUSTÍ *(en veu baixa)*

Escolta...

ENGRACIETA *(interrompent-lo, ansiosa)*

Parla desseguida.

AGUSTÍ

No has pensat gens en tu, ni en nosaltres dos, veient la situació de ton pare?

ENGRACIETA *(ingenuament)*

Per què?

AGUSTÍ

No has pres exemple de com pot esser la nostra vida de vells?

ENGRACIETA

No...

AGUSTÍ

I la de joves, un cop units?

ENGRACIETA *(am molta extranyesa)*

Tampoc!... Jo no més sé que t'estimo!

AGUSTÍ

No has pensat res?

ENGRACIETA

Jo no més sé que t'estimo! Jo no més sé que tu has promés estimar-me!

AGUSTÍ

I t'estimaré sempre!

ENGRACIETA

Sent aixís, per què'm fas aquestes preguntes?

AGUSTÍ

Perquè voldria veure la teva conciencia il·luminada.

ENGRACIETA

Que dubtes de mi?

AGUSTÍ *(dignament)*

No!

ENGRACIETA

I doncs? Explica-t! No'm facis malpensar!

AGUSTÍ

No alcis tant la veu, que si'ns sentien...

ENGRACIETA *(en veu baixa)*

Que't fa parlar la desgracia del pare? Que no't veus en cor de mantenir-lo? Que ho fas, pot-ser, pera no deixar el teu? El meu, encara que sigui vell, ens ajudarà en lo que pugui.

AGUSTÍ

Tot lo que vulguis, però...

ENGRACIETA *(amb ansietat)*

Però, què?

AGUSTÍ
(intimament i am delicadesa)

Es veritat que t'agradaria ser mare?

ENGRACIETA
(abaixant el cap, no sabent què respondre)

Oh!...

AGUSTÍ *(somrient)*

Digues: t'agradaria molt, oi?

ENGRACIETA *(en veu baixa)*

Sí.

AGUSTÍ

I no has pensat, per mai que'n fossis, en la sort dels nostres fills?

ENGRACIETA *(amb el cap baix)*

No.

AGUSTÍ

I en la seva felicitat?

ENGRACIETA *(sospirant)*

Oh!...

AGUSTÍ

Parla, dòna, parla.

ENGRACIETA

Què sé jo!

AGUSTÍ

Mira lo que han de fer amb els seus les dònes que treballen a la fàbrica...

ENGRACIETA *(interrompent-lo)*

Es ben cert!

AGUSTÍ

Pera guanyar-se'l pa per elles se veuen obligades, durant el dia, a abandonar-los.

ENGRACIETA

Els estimessin força!...

AGUSTÍ

Sí, que'ls estimen.

ENGRACIETA

Que se sacrifiquin per ells.

AGUSTÍ

Com?

ENGRACIETA

No deixant-los fins que siguin grandets.

AGUSTÍ

Sembla extrany que diguis això! Allavors ells i elles se moririen de fam.

ENGRACIETA *(inconscientment)*

Els pobres pot-ser en tenen masses, de fills!

AGUSTÍ *(molt sorprès)*

Masses! Ja saps lo que dius?

ENGRACIETA *(sobtada)*

Què?

AGUSTÍ

Com s'encomana l'immoralitat!

ENGRACIETA

Que he dit res de mal?

AGUSTÍ *(am gran convicció)*

Sí!... Desde'l moment que's casen...

ENGRACIETA *(interrompent-lo)*

No me n'he adonat pas que digués res de mal.

AGUSTÍ

Ditxosa de tu... no, desgraciada de tu, que no veus encara'l costat pervers de la vida!

ENGRACIETA

Com te tornes! Abans no me les deies aquestes coses.

AGUSTÍ

Perquè abans no més pensava en mi.

ENGRACIETA

Que ja no m'estimes?

AGUSTÍ

Am tota la pietat de la meva ànima!

ENGRACIETA

I doncs? No hi pensis tant en demà; no t'amoïnis per lo que encara ha de venir. Treballem, afanyem-nos... Els pobres també'n poden ser de feliços!

AGUSTÍ

Tenen dret a ser-ho!

ENGRACIETA

Si s'estimen, sí. No siguis tant ambiciós. Tu desitges una gran felicitat... I ho fas per mi i pels meus pares. Que no saps que jo am ben poca cosa m'acontento?

AGUSTÍ *(am somriure trist)*

Que'l veus bonic el món! Que'l veus rialler!

ENGRACIETA

Es clar que sí! No li vui veure de negre. Ja ho sé que per tot hi han espines; però, mira, no hi comptem amb elles: pensem no més en les flors.

AGUSTÍ

I si se't claven al cor, les seves espines?

ENGRACIETA

L'amor les arrencarà.

AGUSTÍ *(amb ironia)*

L'amor!

ENGRACIETA

Posa-t alegre, home! Fes fugir, com jo, les tristeses a riallades. Què se'n treu de plorar?

AGUSTÍ

Res, no se'n treu!

ENGRACIETA

Ja m'agrada que atinis en tot. Es clar que m'agrada! Però tu t'hi amoïnes massa. *(Rient.)* D'un dia'n ve un altre.

AGUSTÍ *(amb ironia)*

I anar fent, deixant-se portar de la fantasia...

ENGRACIETA *(interrompent-lo)*

I viure, viure...

AGUSTÍ

Com?

ENGRACIETA

Ai, ai! Com se puga.

AGUSTÍ

Sense comptar, sense preveure res, a cegues. I si a mig camí hem d'aturar-nos o caiem vençuts?

ENGRACIETA

No'm matis l'esperança!

AGUSTÍ

Escolta, escolta. No t'enlairis, Engracieta. Pensa en la realitat que'ns rodeja... medita'l pas que anem a donar...

ENGRACIETA

Ja'l tinc meditat de sòbres.

AGUSTÍ *(mirant-la fixament)*

Tu encara ets la mateixa del primer dia que vaig parlar-te...

ENGRACIETA *(interrompent-lo)*

Com sóc?

AGUSTÍ

No més penses en el teu amor: no hi veus més endavant.

ENGRACIETA

Aixís me tractes?

AGUSTÍ

Tu pot-ser no't fas càrrec de lo que passa avui entre nosaltres!...

ENGRACIETA

Jo no me'n faig càrrec? *(Am dignitat.)* Si no fos per això, creus tu que te'n parlaria del nostre casament?

AGUSTÍ

Ah! Es a dir que es no més per lo que passa entre nosaltres que me'n parles?

ENGRACIETA

Què t'has figurat de mi?

AGUSTÍ

Oh! Res de mal.

ENGRACIETA *(nerviosament)*

Prou! Deixem-ho córrer tot!

AGUSTÍ

Però, dòna!...

ENGRACIETA

Vés!

AGUSTÍ

Aon vas?

ENGRACIETA

Espera: vui tornar-te'ls presents que m'has fet, tot, tot...

AGUSTÍ

I ara! Per què?

ENGRACIETA

No'n vui cap, de record teu.

AGUSTÍ

Però, escolta...

ENGRACIETA

Deixa-m estar!

AGUSTÍ *(deturant-la)*

Engracieta! Escolta, dòna!

ENGRACIETA

Vés! No'm toquis! T'avorreixo! *(Posant-se a plorar.)* T'avorreixo! T'avorreixo!

(Compareix l'Ursula, precipitadament, per la primera porta de l'esquerra.)

ESCENA XIV

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA

URSULA
(veient plorar a l'Engracieta)
Engracieta!

ENGRACIETA *(abraçant-la, plorant)*
Ai, mare, mare!

URSULA
Per què plores? Digues!

ENGRACIETA
Ai, mare meva!

URSULA *(a l'Agustí)*
Què heu tingut?

AGUSTÍ *(no gosant-ho dir)*
Res...

URSULA
I, doncs, per què plora l'Engracieta?

AGUSTÍ
No se li pot dir la veritat.

ENGRACIETA

Si sabieu lo que m'ha dit!

URSULA *(amb ansietat)*

Explica-m'ho!

AGUSTÍ

Ja us ho explicaré jo mateix.

ENGRACIETA

No! Calla-t'ho, i vés-te'n, vés-te'n!

URSULA

Què passa?

ENGRACIETA

Tot m'ho temia! No m'he enganyat de res!

AGUSTÍ

Tu no'm comprens, Engracieta. Veus desamor allà on no hi ha més que una estimació gran, filla de la conciencia. Reflexiona lo que t'he dit... recull-ho i medita-ho serenament.

URSULA

Però, expliqueu-vos! Què passa?

(Curt silenci.)

ENGRACIETA *(amb ironia)*

Ni gosa dir-ho!

AGUSTÍ

Per què no? Tot ho confons, avui. Prens per covardia'l preveure'l demà, el que jo reflexioni. Si no m'espanto, no! Tu, m'espantes! Jo no més desitjo que't facis càrrec de qui som, del camí que hem de fer. M'hi vui mirar molt a posar fills en el món. No ho consentiré que se'ls exploti com a mi...

URSULA *(interrompent-lo)*

Però, Agustinet, per caritat!...

ENGRACIETA

Deixeu-lo estar, mare. Tot això són excuses.

AGUSTÍ

No'm comprens! No'm comprens!

ENGRACIETA *(amb ironia)*

Vés, escolta a ton pare.

AGUSTÍ

Quina mania li teniu!

ENGRACIETA

Ja ha sortit am la seva.

URSULA *(amb esglai)*

Què dius?

ENGRACIETA

Sí, mare! L'Agustinet ja no es pera mi!

URSULA

Què! Però, es veritat això?

AGUSTÍ

No us desespereu...

URSULA *(interrompent-lo)*

Què'n tens que dir de la noia? Encara no t'ha estimat prou? Que vols que's corsequi per tu?

AGUSTÍ

No, al contrari: si n'estic agraidissim d'ella. Però ara, més que mai, es el moment de prova!

ENGRACIETA

Com t'ho haig de provar que t'estimo?

AGUSTÍ

Posant fe en lo que't dic.

ENGRACIETA *(amb ironia)*

Matant les il·lusions de la meva joventut?

AGUSTÍ

Qui t'ha parlat de tal cosa?

URSULA

Justament ara'ns deixes?

AGUSTÍ

No, dòna, no. Si jo vui ajudar-vos. Seré am vosaltres, participaré dels vostres dolors:..

URSULA *(interrompent-lo)*

Reflexiona que en Joan s'ha quedat sense feina, i ja comença a ser vell!

ENGRACIETA

Per això'm deixa!

AGUSTÍ

No'm facis tant miserable!

URSULA *(plorant)*

Nosaltres no't serem una creu! Ja'ns morirem aviat!

AGUSTÍ

No'm parleu així, que'm feu mal!

URSULA

Si tens por de no poguer mantenir-nos, no hi pensis: nosaltres dos, en Joan i jo, ja treballarem pera guanyar-nos el troç de pa de cada dia.

AGUSTÍ *(am gran prec)*

No'm digueu això!

URSULA

No l'abandonis a l'Engracieta, que's moriria de pena! I nosaltres també! Ho sents? Creu-me a mi, que sempre t'he mirat com un fill nostre.

ENGRACIETA *(amb engunia)*

No crideu!

URSULA *(en veu baixa)*

Fes-te càrrec de la nostra situació.

AGUSTÍ

Si la veig i en protesto!

ENGRACIETA

No'l pregueu, mare. Que no veieu que es en va?

AGUSTÍ

No'm tractis aixís!

ENGRACIETA

Si no't mereixes altre tractament! No sé com he pogut estimar-te!

(Se sent la campaneta interior.)

URSULA *(a l'Engracieta)*

Corre: vés a obrir.

ENGRACIETA

Per què tenies de parlar-me d'amor, home fals, més que fals?

AGUSTÍ *(am gran prec)*

Però, Engracieta!...

ENGRACIETA

Vés! No vui escoltar-te!...

(Se'n va corrent a obrir la porta.)

AGUSTÍ

Que es trist no ser comprès!

ESCENA XV

L'URSULA I L'AGUSTÍ

URSULA

Agustinet: tingues compassió de nosaltres! T'ho demano per la memoria de la teva mare. Fes-ho pel pobre Joan! Tu ets jove i bon treballador.

AGUSTÍ

Però, a què ve tot això?

URSULA

Tu, si arribes a vell, no seras tant desgraciat com nosaltres.

AGUSTÍ

Per què heu de dir aquestes coses?

(Per la primera porta de l'esquerra compareixen l'Engracieta i en Xalet. Aquest porta un mocador ple de verdura i altres viandes i dugues paperines plenes.)

ESCENA XVI

ELS MATEIXOS, MÉS L'ENGRACIETA I EN XALET

XALET *(entrant)*

Vès, Engracieta: ton pare ha dit que no tanquessis la porta.

ENGRACIETA

Ja l'he deixada oberta.

URSULA

Ont es en Joan?

ENGRACIETA

Al replà de l'escala, que enraona amb en Valeri.

URSULA

Per què no entren?

ENGRACIETA *(excusant-se)*

Oh!...

XALET

(deixant el mocador i les paperines damunt d'una cadira)

Ho veieu, Ursula? Ja hem proveit, per avui.

URSULA

L'esca del pecat!

XALET *(girant-se, sorprès)*

Bé: de què us-e les haveu?

URSULA

Ja heu sortit am la vostra!

XALET

Jo?

URSULA

Ja han fet efecte'ls vostres mals consells.

XALET

Què voleu dir?

URSULA

Pregunteu-ho an el vostre fill.

XALET *(acostant-s'hi)*

Noi: què passa de nou?

AGUSTÍ

Deixeu-ho estar, pare!

XALET

Com es que se'm reb tant malament?

URSULA

Massa bé que us rebem!

XALET

Voleu fer-me'l favor?... Agustinet: que ja ho saps lo d'en Joan?

AGUSTÍ

Sí.

XALET

Ja ho saps que ha quedat sense feina?

AGUSTÍ

Sí, home, sí!

XALET

Que es trist, oi?

URSULA

Oh! A vós se veu que us ha afectat molt!

XALET

Més de lo que us penseu. Aquesta dòna's figura que jo no tinc sentits!

URSULA

Vós?

XALET

Doncs, pera que ho sapigueu, les penes d'altri m'afecten tant o més que les meves mateixes. No m'agrada veure desgraciats!

URSULA

Sí; per això'ns ajudeu tant!

XALET

Què voleu que faci?

URSULA

Ara, res. Ja no hi ha remei.

XALET

En què, no hi ha remei?

URSULA

Encara goseu preguntar-ho?

XALET

Bé, expliqueu-vos, si us plau.

URSULA *(veient plorar a l'Engracieta)*

Mireu si us diuen res aquests plors de la meva filla.

XALET

I ara! *(Acostant-s'hi.)* Engracieta!

ENGRACIETA

Aneu, aneu, mal home!

XALET *(admirat)*

Què?

ENGRACIETA

Aneu! No us vui veure més!

XALET

Però... que heu renyit am l'Agustí?

AGUSTÍ

No hem renyit, pare.

ENGRACIETA

Pitjor!...

URSULA

Tot s'ha desfet, per culpa vostra!

XALET

Noi: que no sents lo que'm diuen? Respon. Fes-me quedar bé, home!

AGUSTÍ

No'n parlem més!

XALET

Però, què heu tingut tu i l'Engracieta? Explica-m'ho... Per què heu renyit?

AGUSTÍ

Per res...

XALET

Mira que m'ho faran pagar a mi!

ENGRACIETA

Com que sí que vós ne teniu la culpa de tot!

XALET

Jo?

ENGRACIETA

Sí, vós!

URSULA

I ningú més que vós!

XALET

Us dic que no! Oi, Agustinet?

AGUSTÍ

Però, home, no'n parlem més.

XALET

Ja ho has dit tu!

ENGRACIETA

Vós no li heu callat mai al vostre fill, fent-li veure lo que no era, pera que'm deixés!

XALET

No, Engracieta, no!

ENGRACIETA

I, avui, perquè heu vist la tribulació del pare, pobret!...

XALET *(interrompent-la)*

Te juro que t'enganyes!

ENGRACIETA

Sense respectar res, sense tenir en compte'l desconsol que hi ha en aquesta casa...

XALET

No'm facis tant poc favor!...

(Se sent enraonar en l'interior an en Joan i en Valeri.)

URSULA

Calleu, que ve en Joan!

AGUSTÍ

Pobre!

XALET

Però...

AGUSTÍ *(am gran prec)*

Calleu, pare!

(Per la primera porta de l'esquerra compareixen, enraonant, en Joan i en Valeri.)

ESCENA ULTIMA

ELS MATEIXOS, MÉS EN JOAN I EN VALERI

JOAN *(an en Valeri)*

Entra, home, entra. M'he deixat el rellotge a la reconera de l'arcova.

VALERI

Apa, doncs.

JOAN *(veient plorar a l'Engracieta)*

Engracieta: encara plores?

ENGRACIETA

(am més desconsol que de primer)

Ai, pare del meu cor!

JOAN

No tinguis por, filla meva, que tot s'arreglarà.

ENGRACIETA

Que som desgraciats!

JOAN

Vaja, anima-t. I no hi pensis en mi ni en la meva sort! No t'he dit que tot s'arreglarà?

ENGRACIETA

Es impossible!

JOAN

Tant alegra que sempre has sigut!

ENGRACIETA

Ja no n'hi queda gens, d'alegria, en el meu cor!

JOAN

Que no't recordes de lo que vas dir-me air a la tarda?

ENGRACIETA

Sí. Fins allavores encara'm tenia per ditxosa!

JOAN

I ho ets! I ho seras més d'avui endavant.

ENGRACIETA

Nó, pare, no!

JOAN

Sí. Apa, digues, com air, joiosament: «Visca l'alegria! Visca l'alegria!»

ENGRACIETA

No puc!

JOAN

Per què?

ENGRACIETA

No puc, pare, no puc! L'Agustinet no ho vol que estiga alegra!

JOAN

No?

ENGRACIETA

Ja no es pera mi!

JOAN *(molt sorprès)*

Què! *(A l'Agustí.)* Tu també!... Tu també'm deixes en el fort de les meves tribulacions? Tant poc els estimes aquests cabells blancs?

AGUSTÍ

Sí, Joan, sí, que'ls estimo!

JOAN

Tu també en contra meu? Ara que estic ofegant-me!

AGUSTÍ

Disposeu de mi i de la meva vida!

JOAN

Pot més ton pare que la teva conciencia?

XALET

Jo no...

JOAN

Què t'hem fet?

AGUSTÍ

Res.

JOAN

Que t'espanten els vells?

AGUSTÍ

Els vells, no: la vellesa, sí!

JOAN

I per ton pare'ns sacrifiques a tots? Per aquest inutil...

AGUSTÍ

Mal dit, home.

XALET

Que'l voleu no més pera vosaltres l'Agustí?

JOAN

Treballeu!

XALET *(amb emoció)*

Que no hi tinc dret a menjar el bocí de pa que ell me dóna? Es el meu fill, ho sentiu? Es el meu fill, i no m'hi durà, no, a l'Hospici!

JOAN

Que no'ns abandoni a nosaltres.

AGUSTÍ

Si no us abandono! Compteu am mi.

JOAN

Am tu? *(Repensant-se.)* No't necessito pera res!

AGUSTÍ

La vostra causa es la meva!

JOAN *(am sarcasme)*

No! Tu ets jove!

AGUSTÍ

Sóc un oprimit com vós! Faig el vostre camí!

JOAN

Te dic que no't necessito! Jo sol sabré defensar-me la vida! *(Energicament resolt.)* Valeri!

VALERI

Què?

JOAN

No hi anem, a casa l'amo!

VALERI

No?

JOAN

Ja tinc un altre plan.

VALERI

Digues.

JOAN

Veuras: aviat estarà resolt.

VALERI

Apa, doncs: què hem de fer?

JOAN

Anem, desseguida, a avisar a tots els filadors despatxats, pera tenir aquesta tarda una reunió...

VALERI

Aon?

JOAN

Aquí mateix.

URSULA

No, no ho facis!

JOAN

Te dic que sí!

ENGRACIETA *(am gran prec)*

Pare!...

JOAN

Tinc una gran idea! Apa: anem de casa en casa a trobar els companys!

VALERI

Anem!

JOAN *(an en Valeri)*

Mira: tu agafes carrer amunt i jo carrer avall. Ja'ns trobarem.

VALERI

A quina hora'ls diré que compareguin?

JOAN

Tant bon punt hagin dinat. Que no s'entretinguin. Diga-ls que hem de tractar seriament de lo de la fàbrica... que hem de pendre acords molt importants. Encomana-ls

que no faltin, perquè es qüestió de vida o mort.

VALERI *(anant-se'n atribulat)*

Som-hi, doncs!

JOAN

Ara veuran qui són els del nostre temps! Els vells, els pobres vells, ensenyaran an els joves de fer-se valgüer la raó!

(Se'n va, desesperat, per la primera porta de l'esquerra.)

URSULA *(seguint-lo, cridant)*

Joan, per l'amor de Déu!...

AGUSTÍ *(cridant-lo)*

Joan! Joan!

URSULA

Pobres de nosaltres!

TELÓ RAPID

ACTE TERCER

Menjador decorat modestament. Al fons, una finestra que dóna al carrer; a l'esquerra, la porta de l'escala, amb una campaneta i cordó pera trucar; a la dreta, dugues portes: la primera comunica al passadiç de la sala i arcova; la segona, a una altra dependencia. A l'angol de l'esquerra, un armari reconer ple d'objectes de pisa. Del sostre penja un quinqué, apagat, i sota hi ha una taula amb ales. Per les parets, un calendari i dos o tres cromos en quadros. En tota la peça, mitja dolzena de cadires de boga i fusta de pi, pintades de negre, am viuets grocs.

Es l'hora de dinar.

ESCENA I

L'Ursula, l'Engracieta i en Joan

(A l'aixecar-se'l teló, l'Ursula i en Joan estan asseguts cada un a un extrem de la taula, amb

el cap baix, molt apesarats. L'Engracieta, al mig de tots dos, plegant les estovalles. Han acabat de dinar.)

JOAN *(després d'un llarc silenci)*

I bé: no ha dit res més? No ha dit res més l'Agustinet?

URSULA

No.

JOAN

Sents, Engracieta?

ENGRACIETA

Ja ho sabeu tot.

JOAN

Doncs no he quedat convençut.

URSULA

No't sembla que...?

JOAN

Prou! Deixem-ho córrer! Lo que hagi estat, hagi estat!

ENGRACIETA
(acabant de plegar les estovalles)

Voleu fer el favor, pare, d'apartar-vos una mica, que desaré les estovalles?

JOAN *(aixecant-se)*

Sí, filla.

ENGRACIETA

Oh! No us heu d'aixecar, per això.

JOAN

Fes, dòna.

ENGRACIETA

(posant les estovalles en un calaix)

Seieu, pare, seieu.

JOAN

Estic cansat de tant seure. *(Està molt nerviós.)* Qui sap si ja deu haver dinat en Valeri!

URSULA

Pots comptar que sí.

JOAN

Me n'hi vaig, doncs.

URSULA

Espera.

JOAN

Què vols?

URSULA

Tant mateix tindreu la reunió?

JOAN

Sí.

URSULA

Aquí a casa?

JOAN

Sí, dòna. Ara desseguida. Per què m'ho preguntes?

URSULA

Per res, home.

JOAN

Es que, si no... *(Nerviosament.)* Quina hora tenim? *(Mira'l seu rellotge.)* Que es aviat! Aquells encara trigaran!

ENGRACIETA

(anant-se'n cap a la dreta)

No us despacienteu.

URSULA

Aon vas, Engracieta?

ENGRACIETA

A rentar els plats.

URSULA

Ja'ls rentaras després.

ENGRACIETA

No...

URSULA

Deixa, deixa...

ENGRACIETA

Com us sembli!

JOAN

Si, per casualitat, mentres sóc a parlar amb en Valeri, vingués algú a demanar-me, fes-me un crit o atraça-l a dalt.

URSULA

Està bé.

JOAN *(anant-se'n)*

Vès, que deixo la porta oberta.

URSULA

Vés, vés.

(En Joan desapareix per la porta de l'escala, deixant-la oberta.)

ESCENA II

L'Ursula i l'Engracieta

URSULA *(després d'un curt silenci)*

Ja't dic jo que entre una cosa i altra!...

ENGRACIETA

No us hi afecteu, mare.

URSULA

No m'ho sé acabar lo que ha fet l'Agustí!

ENGRACIETA

No'ns en recordem més.

URSULA

Jo, per això, encara estic am la mateixa de que ell no es dolent.

ENGRACIETA

No ho es gens...

URSULA

Però li falta caracter.

ENGRACIETA

No ho cregueu.

URSULA

Si tingués caracter no s'hauria deixat convèncer tant facilment per son pare.

ENGRACIETA

No té pas tota la culpa, son pare.

URSULA

No? Qui, doncs?

ENGRACIETA

L'Agustinet pensa molt en lo que ha de venir... S'ha espantat!

URSULA

Per què té d'espantar-se? Si ell t'estimés força...

ENGRACIETA

No ho sé. No ho veig prou clarament. Tant aviat me sembla que m'estima massa... com que ja n'està cansat, de mi.

URSULA

Tot allò que ha dit són excuses. Aquelles extranyeses no hi ha cap jove que, a la seva edat, les pensi.

(Compareix la Susagna per la porta de l'escala.)

ESCENA III

LES MATEIXES, MÉS LA SUSAGNA

SUSAGNA

(traient el cap per la porta)

Que esteu soles?

URSULA

Entra, Susagna.

SUSAGNA *(entrant)*

Déu vos guard, i bon profit.

URSULA

Gracies. Igualment.

SUSAGNA

Ara he deixat en Joan a dalt.

URSULA

Ja ho sé que hi es. Seu.

ENGRACIETA

(oferint-li una cadira)

Teniu, Susagna.

SUSAGNA *(asseient-se)*

Gracies, noia. *(Curt silenci.)* I, doncs, què hi ha de nou? Que saps quina'n porten de cap els homes de casa?

URSULA

No més sé que, d'aquí una estona, ells i els seus companys despatxats han de tenir una reunió.

SUSAGNA

Què's proposen? No'n tens fums?

URSULA

Jo crec que, d'entre tots, volen nomenar una comissió pera avistar-se am l'amo de la fàbrica.

SUSAGNA

Ben pensat. Veus? Això sí que es ben pensat.

(L'Engracieta se'n va per la primera porta de la dreta.)

ESCENA IV

LES MATEIXES, MENYS L'ENGRACIETA

URSULA

Però, vols dir que'n treuran res?

SUSAGNA

Què sap una! Si ells s'expliquen i fan veure clarament la situació en que tots plegats ens trobem; si saben tocar el cor...

URSULA *(interrompent-la)*

Sí; però en Joan me fa por.

SUSAGNA

Per què?

URSULA

No veus que té aquest genit que desseguida s'enlaira? Jo crec que seria mellor que ell no's fiqués en res. Perquè si'l seu principal o el director de la fàbrica li fan una mala contesta... ai, Déu nos en guard!... es capaç de trencar-los el respecte, i no sé, no sé lo que'n pot venir d'això.

SUSAGNA

Oh! Si tant malament el tracten....

URSULA

Quan li pugen les sangs al cap, creu que fa feresa, en Joan!

SUSAGNA

Qui perd lo seu, perd el seny!

URSULA

Ja ho pots dir, ja!

(Mirant a l'entorn.)

SUSAGNA

Ai, ai! Ont es l'Engracieta?

URSULA

Deu ser per allà dins.

SUSAGNA

No hi ha com ella. Ara ja deu estar frisant pera veure l'Agustinet.

URSULA

Tant es que l'esperi com no.

SUSAGNA

Que han renyit?

URSULA

No; però es lo mateix o pitjor.

SUSAGNA *(sorpresa)*

Com s'entén! Me fas quedar parada!

URSULA

Que no te n'ha dit res en Valeri?

SUSAGNA

Ni una paraula.

URSULA

A fe que ell ho ha presenciat tot. Una desgracia mai va sola!

SUSAGNA

Però, què ha passat?

URSULA

Ni ho sé lo que aquell xicot s'empatolla!

SUSAGNA

Mira, mira, l'Agustinet! Jo que'l tenia per un minyó formal!

URSULA

Tant que deia que l'estimava, a l'Engracieta!

SUSAGNA

I vosaltres, que l'haurieu dut am palmes!
(Compareix en Xalet per la porta de l'escala.)

ESCENA V

LES MATEIXES I EN XALET

XALET

(Treient el cap per la porta, no gosant entrar)
Ursula...

URSULA *(indignada)*

Vós?

XALET

Sí, jo.

URSULA

Què voleu?

XALET *(entrant a poc a poc)*

Que no hi es en Joan?

URSULA

No. Per què?

XALET

El voldria veure.

URSULA

Encara goseu acostar-vos an aquesta casa?

XALET

No'm tracteu així! Vinc en sò de pau. En bona fe!

URSULA *(amb ironia)*

Després que heu fet el mal!

XALET

I l'Engracieta, que tampoc hi es?

URSULA

No n'heu de fer res de la noia. Què te'n sembla, Susagna? Se pot ja arribar a més?

SUSAGNA

Què t'hi diré jo, Ursula?

URSULA

Després que ell ha sigut el cap i causa de tot, encara s'atreveix a dir que ve en sò de pau!

XALET

Sí, dòna, sí que hi vinc. Vès qui s'ho tenia de pensar que'l noi s'ho prengués tant a la valenta!

URSULA

Aquí teniu els resultats dels vostres sermons i els vostres consells!

XALET

Ja ho veig, ja. Però, entre poc i massa, també! Si algun dia me n'he anat de la llengua en contra vostra, ho podeu creure, no ho he fet pas am l'intent de perjudicar-vos. Amb aquest béc *(tocant-se'ls llavis)*, devegades, sense pensar-nos-ho, fem més mal que una pedregada.

URSULA

I pot-ser el doble!

XALET

Creieu que'm penedeixo de tot!

URSULA

El diable, quan es vell, se fa ermità!

XALET

Jo, la veritat, no ho maliciava que arribés a fer tant mal. No sé per què'l noi, tenint tant saber, s'ha deixat guiar per mi! Bé, digueu: que no's pot veure l'Engracieta?

URSULA

No! No pas vós!

XALET

Pobra noia! Air va enternir-me!

URSULA

Farsant, més que farsant!

XALET

Jo mai havia vist plorar a ningú amb aquell desconsol! Deuen patir molt els que s'estimen!

URSULA

Aneu, aneu!

XALET *(sincerament)*

No sigueu aixís, dòna! No sé lo que pagaria pera que les coses tornessin al seu lloc!

SUSAGNA

Ho dieu de debò, Xalet?

XALET

Sí, Susagna. Ja ho veig que ara no voldreu creure-m. Vet-aquí lo que es tenir mala nomenada!

SUSAGNA

Us coneguessin com jo, encara...

XALET *(interrompent-la)*

Sí: l'un me té per gandul, l'altre per trapacer...

URSULA

Com que no sou res més!...

XALET

No sóc ni una cosa ni l'altra! Jo estic malalt, encara que no ho sembli. Jo no puc treballar. Si he arribat a vell, com veieu, ha sigut gracies a la dòna, en pau descansi, i al noi, que m'han estimat sempre i han fet pera mi més de lo que podien. Que'm diguin o no gandul, tant se me'n dóna: ja hi estic avesat. En lo que no passo es que se'm tingui per un home de mals sentiments... Vaja, jo vui que l'Engracieta's casi am l'Agustinet, i com més aviat mellor. En tindria un càrrec de conciencia que no's casessin!

URSULA

Ja trobareu el castic, ja!

XALET

Justament ara que en Joan s'ha quedat sense feina! Vès què pensaria de nosaltres la gent!

URSULA

Què voleu que pensin?

XALET

Pobre Joan! Me fa una llastima! *(Torna l'Engràcieta. A l'adonar-se'n.)* Escolta, Engracieta.

ESCENA VI

ELS MATEIXOS, MÉS L'ENGRACIETA

ENGRACIETA

Digueu.

XALET *(falaguer)*

Escolta, maca; escolta una cosa.

ENGRACIETA

Expliqueu-vos.

XALET

Vaia, no estiguis trista. Que te l'has cregut, a l'Agustinet?

ENGRACIETA

Per què m'ho pregunteu?

XALET

Bé: que te l'has cregut?

ENGRACIETA

Per què no?

XALET

Que no saps que es d'aquella manera? En-

cara no li coneixes el caracter? Es un xicot molt nerviós, tot cor, com jo, si fa o no fa. Que't penses que no li sap greu allò que t'ha dit aquest matí? Sí, noia, sí, que n'hi sap.

ENGRACIETA

L'Agustinet es molt resolut.

XALET

No, dòna, no! Mira: ara no fa gaire, tot dinant, li he fet prometre que tornaria a veure-t. Vès, amoixa-l, quan el vegis. No li facis mala cara, i ja veuras com, ben garbellat, no haurà passat res. Es un bon noi, l'Agustí!

ENGRACIETA

Ningú us diu lo contrari.

XALET

Hi estas, eh, en que es un bon noi?

ENGRACIETA

Sí.

XALET

Ara mateix deia a ta mare, sinó que ella no vol creure-m: juro que'm penedeixo de lo que he fet am vosaltres, sobre tot am tu! Perquè, vaja, no t'ho mereixes! No sé en què m'havia fixat! Com que en aquest món

tot-hom diu mal l'un de l'altre i això s'encomana... Me dol més lo que he dit!...

ENGRACIETA

Ja us ho perdono tot!

XALET

Gracies. Però, costi lo que costi, aquesta qüestió ha d'arreglar-se. Jo faré mans i mànegues pera que't casis am l'Agustí.

URSULA

Sí, ara...

XALET

Encara s'hi es a temps.

SUSAGNA

Mentres hi ha vida hi ha esperança.

XALET

Jo'l convenceré de que va errat; me donaré tota la culpa de lo que passa... i el noi me farà quedar bé.

ENGRACIETA

Que poc el coneixeu!

XALET

Sí, dòna, sí, que'l conec! L'Agustinet no ve de mala sang. Es tallat de bona lluna.

ENGRACIETA

Tot es en va!

XALET

Tu deixa-m fer!

SUSAGNA

Sí, Xalet: mireu si podeu arribar-ho a cap.

XALET *(am resignació)*

Vaia! I un cop sigueu casats, jo'm conformaré de tot. Pels anys que'm queden de vida...

SUSAGNA *(somrient)*

Així m'agradeu!

XALET

Us prometo no anar més a la taverna. D'avui endavant seré tot un altre: ja està dit.

ENGRACIETA

Es inutil!

XALET

Deixa, dòna! *(Se sent la campaneta.)* Truquen.

URSULA *(alçant la veu)*

Entreu, entreu, que la porta es oberta.

(Per la porta de l'escala compareixen l'O-

laguer i en Geroni. El primer es molt curt de vista i té dolor a les cames. Tant l'un com l'altre vesteixen de la manera típica dels obrers filadors.)

ESCENA VII

ELS MATEIXOS, MÉS L'OLAGUER I EN GERONI

OLAGUER *(desde la porta)*

Que no hi es en Joan?

URSULA

No. Es a dalt amb en Valeri. Entreu, que ja ve desseguida.

OLAGUER *(entrant)*

Déu vos guard.

SUSAGNA

Hola, Olaguer!

GERONI

Bones tardes.

XALET

Què hi ha, nois, què hi ha?

OLAGUER

Ah! Sou vós, Xalet?

XALET

El mateix.

OLAGUER

Dispenseu: no m'hi havia fixat.

XALET

Es facil!

URSULA

Seieu, si us plau.

ENGRACIETA *(oferint-los cadires)*

Teniu, Olaguer. Teniu, Geroni.

OLAGUER *(asseient-se)*

Gracies.

GERONI *(també asseient-se)*

M'he cansat, pujant l'escala.

OLAGUER

Jo també. Les cames ja gairebé no poden portar-me.

XALET

No us espanteu, home!

OLAGUER

No! Jo no m'espanto mai. Qui ha fet avui, farà demà.

GERONI

A mi no més m'espanta'l fred!

SUSAGNA

No'n fa pas, ara.

OLAGUER

No! I a fe que en tot el dia no s'ha vist el sol.

GERONI

Me semblá que avui plourà.

XALET

Voleu dir?

GERONI

Vaia!

OLAGUER

Prou que ho conec am les cames.

XALET

Que senyalen el temps?

OLAGUER

Són el meu pronostic. Aquest dolor, que no'm deixa viure en repòs!...

XALET

Feu-vos-hi unes fregues amb aiguarràs.

OLAGUER

Ja ho he provat tot. Sabeu què es el meu mal?

XALET

Masses anys!

OLAGUER

Endavinat.

GERONI

No's pot-ser vell!

(Curt silenci i cambi de to.)

XALET

I bé: que heu rebut un avís?

OLAGUER

Sí: me l'ha donat en Valeri.

GERONI

A mi, en Joan.

OLAGUER

Que sabeu què volen?

XALET *(vacil·lant)*

Del cert, no.

OLAGUER

I vós, Ursula?

URSULA

Tampoc. Espereu que tornin.

SUSAGNA

Ja us ho podeu pensar: coses de la fàbrica.

OLAGUER

Ah! Ja m'ho mig temia. No hauria vingut pas; sinó que he pensat: «Vés, arriba-t'hi; allò, per no quedar malament». Compreneu?

XALET

Penseu com jo.

OLAGUER

Deuen volguer fer una reclamació a l'amo.

XALET

De segur.

OLAGUER

Me sembla que no se'n treurà res.

GERONI

Es feina en va.

OLAGUER

Es clar, home! Quan ens han despedit, ells sabran per què. I, després, jo entenc que qui paga governa, a casa seva.

URSULA

Que no es mal fet, pera vós?

OLAGUER

Lo què? Que'ns hagin despatxat?

URSULA

Sí!

OLAGUER

Oh! Veureu, veureu... Si al nostre lloc hi poden posar filadors joves, que al cap de la setmana facin més *mudades* que nosaltres, trobo que obren santament traient-nos de les *màquines*. Jo, en el seu cas, pot-ser faria lo mateix. Els joves tenen més llestesa.

GERONI

No hi passo!

OLAGUER

No?

GERONI

En lo unic en que pot guanyar-me un jove es en *untar* el *rodatge*.

OLAGUER

En tot, home, en tot.

GERONI

Oh! Cah! En *untar* el *rodatge*, sí; però, si

no'm rodés el cap, pera pujar a les *bancades,* encara'n parlariem. Comprens el sentit?

OLAGUER *(amb enfasi)*

Oh! Si jo tingués la vista bona i no patís de dolor i em fessin trenta anys de descompte...

GERONI *(interrompent-lo)*

Bé: tu ja ho agafes per alt.

OLAGUER

Veuras: jo no estic pera moure raons: ja he fet a tots.

URSULA

I, doncs, de què us refieu?

OLAGUER

Ai, ai! Dels meus fills.

URSULA

Dels vostres fills?

OLAGUER

Si! En tinc dos, i tots dos casats, que defensen una bona setmanada. Molt serà que un o altre no'm reculli!

URSULA

Ai! Quina sort!

GERONI

A mi l'encarregat m'ha promès que m'ocuparia a *ensacar borra*.

XALET

Doncs, sent aixís, vosaltres ja esteu salvats...

OLAGUER

Es clar que sí! Vès quina reclamació hem de fer ni jo ni aquest!

SUSAGNA

I en Joan? I en Valeri?

OLAGUER

En Joan ja té l'Engracieta.

SUSAGNA

I nosaltres?

OLAGUER

Vosaltres?... Ai! Que aviat us desespereu!

SUSAGNA

Vós us hi trobessiu en el nostre cas!

OLAGUER

S'ha de pendre paciencia, Susagna!

XALET

Sí; però l'un té d'ajudar a l'altre.

OLAGUER

No dic que no.

GERONI

Jo tampoc.

OLAGUER

Bé... però no vui treure la cara pera res. Per sota mà, tot lo que vulguin. *(Cambiant de to i aixecant-se.)* Apa, anem, anem a veure aquells, que tinc una mica tard.

ENGRACIETA

Espereu, que vaig a avisar-los.

GERONI *(també aixecant-se)*

Ja hi pujarem.

ENGRACIETA

Es que l'Olaguer està cansat.

OLAGUER

No hi fa res. Anem, anem, Geroni, que a casa m'esperen.

GERONI

Som-hi, doncs.

XALET

Apa: jo també vinc am vosaltres.

URSULA

Aneu, aneu.

OLAGUER

Passeu vós al davant, Xalet.

XALET

Vaja. *(A les dònes.)* Adeussiau.

URSULA

Bon vent!

SUSAGNA

Adéu, adéu!

XALET

Ja tornaré.

(En Xalet, l'Olaguer i en Geroni desapareixen per la porta de l'escala.)

ESCENA VIII

L'URSULA, LA SUSAGNA I L'ENGRACIETA

URSULA

Quina indignació fa la gent!

SUSAGNA

Ai, sí! Tot-hom no més procura pera ell!

URSULA

Tota m'irrito, quan sento parlar així!

SUSAGNA

Però, mira en Xalet! Vès qui ho hauria dit que tingués tanta bondat de cor?

URSULA *(amb ironia)*

Que te'l creus?

SUSAGNA *(am convicció)*

Si.

URSULA

Jo no. Es més fals que la sorra del mar!

ENGRACIETA

Jo també me'l crec.

URSULA

Si no pot enraonar que no menteixi!

SUSAGNA

Bé, vaja...

URSULA

Per què no ho feia abans, quan era hora, lo que ara fa?

SUSAGNA

Ja's penedeix de tot.

URSULA

Oh! Si'ls penedits poguessin tornar a Roma!...

SUSAGNA

Que ets mal pensada!

URSULA

Pensa mal i no erraras.

(Compareix l'Agustí per la porta de l'escala.)

ESCENA IX

LES MATEIXES, MÉS L'AGUSTÍ

AGUSTÍ

Bones tardes.

SUSAGNA

Déu te guard, Agustí.

URSULA

Ah! Tant mateix has tornat?

AGUSTÍ

Per què no haig de tornar? Que us-e sap greu?

URSULA

No. Se veu que has cregut el teu pare.

AGUSTÍ

No'l culpeu de res, an ell.

URSULA

Oh! No'l culpem pas. Ha dit que tornaries, i veig que no'ns ha enganyat. Si abans l'escoltaves pel mal, l'escoltes ara pel bé.

AGUSTÍ

De tot lo que'm diu el pare me'n prenc lo que mellor me sembla. Si l'escolto i no'l contradic, es perquè no parla mai am malicia. El pobre no pot veure'l món sinó a la seva manera.

SUSAGNA

Li tens molt respecte.

AGUSTÍ

Sempre n'hi he tingut.

URSULA

L'haguessis sentit no fa gaire: tot volia adobar-ho. Oi, Engracieta?

ENGRACIETA

Sí.

URSULA

Ha promès fer tota mena de sacrificis, fins el de no acostar-se més a la taverna.

AGUSTÍ

Us dic i us repeteixo que ell no té la culpa de res. Torno an aquesta casa perquè no puc despendre-m, aixís com aixís, de vosaltres. L'afecte arrelat no's mata tant facilment, ni jo'm proposo matar-lo. Engracieta: sempre t'he dit que t'estimava.

ENGRACIETA

I encara m'ho dius.

AGUSTÍ

Perquè es veritat. Si no t'estimés, també ho diria.

URSULA

Però, quina estimació més extranya la teva!

AGUSTÍ

No la compreneu, oi?

URSULA

No. Si l'estimessis, a l'Engracieta, no la deixaries patir.

AGUSTÍ

Vós no més podeu creure en el meu amor veient-me casat.

SUSAGNA

Deixeu-ho córrer. Us tornareu a enfadar.

URSULA

No tingueu por, Susagna.

SUSAGNA

Pot-ser me fico allà on no'm demanen; peró, jo, saps?...

URSULA

Tu ja ets com de familia.

SUSAGNA

Ja ho sé. Sinó que en això dels casaments...

URSULA

Ai! Ara que tot ja estava a punt!

SUSAGNA

Oi tal! Quina llastima!

AGUSTÍ

Peró, què té més que'm casi avui que demà? Per què hem de parlar-ne ara, en aquesta ocasió? Que no podem esperar-nos?

URSULA

Sí; anem esperant!

AGUSTÍ

Vós no teniu confiança en mi.

URSULA

No ha de ser, tard o d'hora?

AGUSTÍ *(convençut)*

Sí. I serà.

URSULA

Doncs, si ha de ser, que sigui com més aviat mellor.

SUSAGNA

Sí, sí, Agustinet.

AGUSTÍ

Però, espereu-vos, dòna. Pot-ser jo trobaré un medi...

URSULA

Malaltia llarga, parenta de la mort.

AGUSTÍ

Que voleu que faci un cop de boig, sense cap mirament?

URSULA

No ho deies pas aixís, abans.

AGUSTÍ

No'm feu enraonar, Ursula, perquè diria lo que no tinc ganes de dir!

URSULA

Explica-t, home!

AGUSTÍ

Però, que no sabeu de comptar?

URSULA

Més que tu.

AGUSTÍ

Que no us feu càrrec de lo que jo guanyo cada setmana?

URSULA

No guanyava tant en Joan el dia que vam casar-nos.

SUSAGNA

En Valeri tampoc.

AGUSTÍ

Aquells eren uns altres temps.

URSULA

Amb el teu jornal i amb el de la noia, ben repartits, encara podeu estalviar alguna cosa.

AGUSTÍ

Oh! Es que jo, un cop casat, no vui que l'Engracieta vagi a la fàbrica.

URSULA

Ah! No?

AGUSTÍ

No. La dòna que sap els seus devers té prou feina a casa.

URSULA

Jo hi vaig anar, quan era jove, a la fàbrica. I la Susagna també.

SUSAGNA

Qui pogués tornar-hi an aquella edat!

AGUSTÍ

No'n parlem d'allavores: parlem de lo d'ara.

URSULA

Ai! Quins joves més espantadiços corren avui!

AGUSTÍ

Digueu-me lo que volgueu; digueu-me covard: tant se m'endona. Jo no hi dec anar, aixís a l'esbogerrada, contra les circumstancies. Si jo tenia l'esperança de mellorar la meva situació... enteneu?... si jo vegés... què us diré!... que, treballant amb amor com treballo...

URSULA *(interrompent-lo)*

Que no ets com els altres?

AGUSTÍ

Quins altres?

URSULA

Que no't veus capaç, portant-te bé, d'arribar a ser encarregat?

AGUSTÍ *(interrompent-la)*

No; no hi he pensat mai. Ni ho acceptaria.

URSULA

Doncs, no't queixis!

AGUSTÍ

Si no sóc jo qui's queixa: sou vosaltres.

URSULA

Que no'l sents, Susagna?

SUSAGNA *(excusant-se)*

Oh!...

URSULA

Que te'n sembla, noia?

ENGRACIETA

No'n parlem més, creieu-me.

URSULA *(amb ironia trista)*

Som nosaltres, nosaltres, els que'ns queixem!

AGUSTÍ

No m'heu entès, Ursula!

URSULA *(plorant)*

Ai, Senyor! Qui'ns ho tenia de dir de tu!

SUSAGNA *(sentint passos)*

No ploris, Ursula, no ploris!

(Torna en Xalet per la porta de l'esquerra.)

ESCENA X

ELS MATEIXOS, MÉS EN XALET

SUSAGNA *(al veure en Xalet)*

Que ja baixen?

XALET

Cah!... *(A l'Agustí.)* Hola, noi!

URSULA

Què diuen?

XALET

No arribaran pas a entendre-s.

URSULA

Qui sap!

XALET

Jo m'he ofert en tot i per tot an en Joan, i ni tampoc m'ha escoltat.

(Compareixen el Menut, en Borra i el Tit per la primera porta de l'esquerra. Vesteixen per l'estil de l'Olaguer i en Geroni.)

ESCENA XI

ELS MATEIXOS, MÉS EL MENUT, EN BORRA I EL TIT

MENUT

Se pot passar?

URSULA

Sense trucar. Entreu, entreu.

(Entren tots i saluden. Els altres els corresponen.)

TIT

Apa!

URSULA *(a tots)*

Seieu, si us plau.

(L'Engracieta'ls ofereix cadires.)

ENGRACIETA

Teniu, Borra.

BORRA *(asseient-se)*

Vinga.

ENGRACIETA

Teniu, Menut. Teniu, vós.

MENUT

Gracies.

(El Menut i el Tit s'asseuen.)

TIT

Seiem-hi.

MENUT *(després d'un curt silenci)*

I, doncs, en Joan?

URSULA

Ja vé: es amb en Valeri.

BORRA

Que han anat molt lluny?

URSULA

No: són aquí mateix.

SUSAGNA

Són a casa.

XALET

Jo, ara acabo de deixar-los.

BORRA

Anavem a posar-nos a dinar, quan veig que compareix en Valeri pera donar-me l'avís de que aquesta tarda'm deixés caure aquí.

TIT

A mi m'ha avisat en Joan.

MENUT

A mi també. Però no ha volgut donar-me cap explicació. Això sí, m'ha encomanat en gran manera que no fes falta. Justament avui que volia anar a trobar el metge!

SUSAGNA

Que no esteu bo?

MENUT

No gaire: tinc la caixa espatllada.

SUSAGNA

Ah! Sent així...

MENUT

Que pot-ser vol fer una reclamació, en Joan?

XALET

Crèc que sí.

TIT

Què hi dius, Borra?

BORRA

Jo?

MENUT

No estas per reclamacions tu.

BORRA

Noi, tenim mala peça al teler.

SUSAGNA

Devegades...

URSULA

Que aviat perdeu l'esperança!

BORRA

L'esperança era una noia molt boniça que va morir asseguda. Què't sembla: hi toco, Agustinet?

AGUSTÍ

Què us diré jo?...

BORRA

De què'm servirien els anys i l'experiencia?

TIT

Jo tampoc hi crec massa en les reclamacions.

MENUT

I, doncs, en què creus?

TIT

Què vols que't digui? No hi ha com en Xalet.

XALET

Jo?

TIT

Sí. Vès qui t'empeta la base, a tu!

XALET

Les teves agalles voldria!

TIT

Jo fos jove!

BORRA

Tant se m'endona.

MENUT *(an el Tit)*

Que t'agradaria tornar a començar la vida?

TIT

Sí. Ara rai, que ja sé les tasqueres!

BORRA

Jo, ja voldria haver arribat a la darrera fita. Perquè, pera ser jove i haver de rependre aquest calvari...

TIT

Cah, home! No't donguis mai! Fes com uns girassols que aquest estiu tenia a l'eixida de casa.

BORRA

Vaia uns girassols, nosaltres, més pansits i coll-torçats!

TIT

Vés sempre de cara a la llum.

MENUT

Això ho has sèntit a dir.

SUSAGNA

Bé: me'n vaig a avisar aquells.

BORRA

Ah! No'ls dongueu pressa.

MENUT

Ja baixaran, si volen.

TIT

Que estan sols?

SUSAGNA

No: també hi ha l'Olaguer i en Geroni.

TIT

Aquell camandules de l'Olaguer ha comparegut? Que es extrany!

MENUT

Si... I en Geroni?

TIT

Vaia un altre!

MENUT

Quin parell d'emplastres!

BORRA

Cada hu es com Déu l'ha fet.

TIT

Que va que si acordem nomenar una comissió pera anar a avistar-se am l'amo, que ni l'un ni l'altre volen ser-ho?

BORRA

Com que no tenen paraules...

TIT

Ni fets! I encara que'n tinguessin, de paraules.

BORRA

Veuras: l'Olaguer compta amb els dos nois que té casats.

TIT

I en Geroni?

BORRA

Aquest, rai! Deixa-l anar.

SUSAGNA *(aixecant-se)*

Me'n vaig a dir an aquells que vinguin.

URSULA

Vés, vés, Susagna.

SUSAGNA

Adeussiau tots.

(Tots li tornen la salutació.)

AGUSTÍ

Salut!

ENGRACIETA

Estigueu bona, Susagna.

(La Susagna desapareix per la porta de l'escala.)

ESCENA XII

ELS MATEIXOS, MENYS LA SUSAGNA

BORRA

I, doncs, Menut, qui hi posaran ara al nostre lloc?

MENUT

Ja pots comptar: els nuadors més avispats.

BORRA

Per això'ns han despedit a nosaltres!

XALET

Tinguessiu vinticinc anys!

MENUT

Ja veurem els joves!

BORRA

Jo, si hagués fet anar una *màquina de cinccentes pues*, hauria aconseguit més la feina.

TIT

No, home, no: hauries tingut de córrer el doble: les màquines petites van més depressa.

BORRA

Es clar que sí; però...

TIT

Però, re. Vès què'ls expliques als amos! Ells no més veuen que portem un feix d'anys al damunt.

MENUT

I les *cordes* de l'*espiral* ja estan gastades.

TIT

Aquests són! La qüestió es el negoci; que'l capital creixi!

ENGRACIETA

Ditxós negoci!

AGUSTÍ

Sempre'ls diners!

BORRA

I doncs?

MENUT

També haurien de mirar una altra cosa.

TIT

Que'ns deixen a la miseria?

MENUT

Sí.

TIT

Vès que'ls contes! No hi estas en això, Agustinet?

AGUSTÍ

Conforme del tot.

TIT *(an el Menut)*

Ho veus?

URSULA

Ai! Que triguen!

(Se senten enraonaments a l'escala.)

ENGRACIETA

Me sembla que ja baixen.

URSULA

Sí. Ja ls-e sento.

XALET *(a l'Agustí)*

Noi: nosaltres pot-ser que'ns en anessim.

AGUSTÍ

Tinc de veure en Joan.

XALET

Ah! Fes, doncs.

URSULA

Ja són aquí.

(Per la primera porta de l'esquerra compareixen, enraonant, en Joan, en Valeri, l'Olaguer i en Geroni.)

ESCENA XIII

ELS MATEIXOS, MÉS EN JOAN, L'OLAGUER, EN VALERI I EN GERONI

JOAN *(molt satisfet i animat)*

Hola, nois!

(Mira, extranyat, a l'Agustí.)

TIT

Hola, Joan!

(Tots se saluden. Molta animació.)

JOAN

I els altres companys?

BORRA

Quins?

JOAN

Que no us heu trobat, tot venint?

OLAGUER

Ja faran cap.

GERONI

Encara es d'hora.

JOAN

Apa, seieu. Agafeu cadires.

(Se van asseient en desordre.)

MENUT

De què's tracta, Joan?

JOAN

Espera que hi siguem tots.

MENUT

Què has citat algú més?

JOAN

Sí: tots els companys despatxats. L'un ha avisat l'altre. Ursula! Engracieta!

URSULA

Què vols?

JOAN

Més cadires, que no n'hi ha prous! Porteu les de la sala.

URSULA

Ja va.

(L'Ursula i l'Engracieta desapareixen per la primera porta de la dreta.)

ESCENA XIV

ELS MATEIXOS, MENYS L'URSULA I L'ENGRACIETA

JOAN

Apa, enllestiu.

XALET

Jo, tant-se-val que me'n vagi.

AGUSTÍ

Joan: us hauria de veure.

JOAN

(després de mirar-se'l una estona)

Queda-t.

AGUSTÍ

Si us haig de ser util...

JOAN

Sí, queda-t; tu tens lletra: pot-ser que convingui assentar alguna cosa.

AGUSTÍ

Com volgueu.

XALET

Doncs, me'n vaig.

MENUT

Us en aneu, Xalet?

XALET

Sí. Vaja, salut tot-hom, i bona sort.
(Tots el corresponen. En Xalet desapareix per la porta de l'esquerra.)

ESCENA XV

ELS MATEIXOS, MENYS EN XALET

JOAN

Valeri.

VALERI

Mana.

JOAN

Apa, vine a ajudar-me: agafa la taula per aquell cap.

AGUSTÍ

No: deixeu... *(Agafant-la ell.)* On voleu posar-la?

JOAN

Allà, de cara a la paret.

(Col·loquen la taula de cara a la paret de la dreta. Compareix en Calderí per la porta de l'escala.)

ESCENA XVI

ELS MATEIXOS, MÉS EN CALDERÍ

CALDERÍ

Salut!

(Tots el saluden.)

JOAN

Hola, Calderí!

TIT *(volguent agafar la taula)*

Deixa, Agustinet...

AGUSTÍ

No us amoïneu.

JOAN *(an en Calderí)*

Seu, noi, seu.

CALDERÍ *(buscant cadira)*

Oh!...

JOAN

Noies! *(Acabant de col·locar la taula.)* Aixís. Ara no més hi falta paper i ploma.

VALERI

I tinta.

JOAN *(nerviós i satisfet)*

Se suposa.

TIT

(posant una cadira davant de la taula)

I aquí una cadira, eh?

JOAN *(content)*

Sí, noi!

(Tornen l'Ursula i l'Engracieta, cada una am dugues cadires de palla fina, que han tret de la sala.)

ESCENA XVII

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA I L'ENGRACIETA

JOAN

Què fèieu tanta estona am les cadires?

URSULA

Vès, Joan.

JOAN

(prenent-li les dugues cadires)

Apa, vinga!

VALERI

(a l'Engracieta, prenent-li també les seves)

Dô-m, noia.

ENGRACIETA

Teniu.

JOAN *(oferint una cadira)*

Té, tu, Calderí: séu. Té, tu, Borra. Apa, seieu. Porta, Valeri. *(Prenent-li una cadira.)* Aquí. *(La col·loca. A les dònes.)* Porteu-ne un parell més.

(L'Ursula i l'Engracieta desapareixen per la primera porta de la dreta.)

URSULA

Desseguida.

JOAN

Noia!

ENGRACIETA *(deturant-se)*

Què mana?

JOAN

Vès, porta les endròmines d'escriure.

ENGRACIETA *(anant-se'n)*

Ja les porto.

ESCENA XVIII

ELS MATEIXOS, MENYS L'URSULA I L'ENGRACIETA

JOAN

Ja veureu: posem les cadires de rengle, davant de la taula.

OLAGUER

Se prepara una gran reunió.

JOAN

Am tots els ets i uts.

OLAGUER

Sembla que anem a conspirar.

JOAN

Qui sap! Apa, enllestiu!
(Tots se col·loquen paralelament a la taula.)

BORRA *(acostant la seva cadira)*

Ah, ah!

JOAN

I seieu: no feu compliments.
(Tornen l'Ursula i l'Engracieta, la pri-

mera am dugues cadires més, de palla fina; la segona, amb un tinter de vidre, senzill, una ploma i uns quants fulls de paper ratllat. Simultaniament, per la porta de l'escala, compareixen en Pere i en Vador. Van am la roba de treballar, lo mateix que tots els altres.)

ESCENA XIX

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA L'ENGRACIETA, EN PERE I EN VADOR

URSULA *(donant-li les cadires)*

Té, Joan.

JOAN

Porta.

PERE

Salut i fraternitat!

VADOR

Bones tardes.

(Tots tornen la salutació. Força animació.)

JOAN *(molt content)*

Hola, Pere!

PERE

Hola, valent!

JOAN *(oferint-li una cadira)*

Té, seu.

PERE

Vinga!

(Pren la cadira i s'asseu.)

JOAN *(també oferint-li una cadira)*

Té, tu, Vador.

VADOR

Dô-m.

(Pren la cadira i s'asseu.)

JOAN *(molt engrescat)*

Nois! L'unió fa la força!

ENGRACIETA

Teniu, pare.

(Li dóna'l tinter, paper i ploma.)

JOAN

Té, Agustinet.

AGUSTÍ

Veiam...

JOAN

Seu aquí, al cap de la taula.

AGUSTÍ

(seient a un extrem de la taula, de cara al public)

Molt bé.

JOAN

(mirant, tot satisfet, la reunió)

No sabeu si n'hi ha cap més, de despatxat?

BORRA

Per ara, no.

JOAN

Doncs, ja podem començar...

PERE *(interrompent-lo)*

La conspiració.

JOAN

Tu, Ursula, si tens feina...

URSULA

Ja me'n vaig, ja.

JOAN

I tu també, Engracieta: no són coses de dònes.

URSULA

Prudencia, Joan!

JOAN

Vés!

(L'Ursula i l'Engracieta desapareixen per la primera porta de la dreta.)

ESCENA XX

ELS MATEIXOS, MENYS L'URSULA I L'ENGRACIETA

JOAN

(dret darrera la taula, molt emocionat)

Doncs, comencem.

PERE *(mirant la reunió)*

N'hi falta un que m'ha promès que vindria.

JOAN

Qui?

PERE

El Rovellat.

TIT

Ara es aquí.

(Compareix el Rovèllat per la porta de l'esquerra.)

ESCENA XXI

ELS MATEIXOS, MÉS EL ROVELLAT

ROVELLAT

Bones tardes.

(Tot-hom li torna la salutació.)

PERE

Ara són hores...?

JOAN

Sempre perds un quart de jornal, tu!

ROVELLAT

Que ja heu engegat?

JOAN

No encara.

ROVELLAT

Ah! Això es venir a punt de carmel·lo.

JOAN

Seu i calla.

ROVELLAT *(asseient-se)*

Seiem-hi, doncs.

JOAN *(aixecant-se, molt emocionat)*

Companys: el motiu de convocar-vos... el motiu de convocar-vos an aquesta reunió...

(Barboteja, tambalejant, com si li anés a venir un cobriment de cor. Deixa d'enraonar, apoiant-se a la taula. Al veure-l en semblant estat, tots els reunits s'aixequen i s'hi acosten, fent una exclamació de sorpresa.)

AGUSTÍ *(am sol·licitut)*

Joan: què teniu?

JOAN *(am veu ofegada)*

Res... res.

VALERI *(acostant-s'hi)*

Què't passa?

JOAN *(pantejant)*

Seieu... seieu...

(Tots tornen a asseure-s.)

VALERI *(am gran prec)*

Calma, Joan!

JOAN

Ja m'ha passat... No ha estat res... Es que'l cor se'm nua, de tant alegre que estic veient-vos...

OLAGUER *(pietosament)*

Apa, digues, digues, Joan.

JOAN *(fent un esforç, redreçant-se)*

Doncs, sí, companys: el motiu de convocar-vos es senzillament pera tractar de la nostre baixa en el treball.

PERE

Ben dit!

OLAGUER

No t'exaltis!

PERE

Sí, ben dit! Que consti!

(L'un fa callar l'altre. Moment de confusió.)

TIT *(cridant)*

Demano la paraula previa!

JOAN *(sense fer-ne cas)*

Jo entenc, estimats companys... jo entenc que som mal despatxats.

PERE

Jo també.

MENUT

I jo.

(Crits d'aprovació per part de tots.)

TIT

(cridant més fort que de primer)

Demano la paraula pera fer una proposició previa!

JOAN

Qui es?

TIT

Jo.

JOAN

Té la paraula'l company Tit.

TIT *(aixecant-se)*

Jo sóc del parer que's nomeni una comissió pera que vagi a avistar-se am l'amo.

PERE

Ben pensat!

(Aprovació general.)

TIT

Doncs, apa, anem al gra!

OLAGUER

Calla, si vols!

TIT

Calla tu!

OLAGUER

No'm dóna la gana!

PERE

Cada hu que hi digui la seva!

ROVELLAT

Que parli'l que'n sapiga més!

PERE

Aquí tots som iguals! Idees, idees falten!

VADOR

I fets!

(Crits i confusió.)

JOAN

Ordre! Ordre!

GERONI

Vés dient.

JOAN

Calleu!

CALDERÍ

Que parli en Joan!

ROVELLAT *(brandant el cap)*

No farem res! No farem res!

BORRA

Ni'ns arribarem a entendre!

OLAGUER

Digues, Joan, digues!

PERE

Sentem bases!

JOAN

No'm trenqueu les oracions!

CALDERÍ

Calma! Calma!

BORRA *(així que's fa silenci)*

Apa, digues.

JOAN

Si'ns han despatxat, no es perquè no fessim bona feina, sinó perquè'n volien més.

PERE

Com que ells treballen tant!

TIT

No tenen raó!

(Crits d'aprovació.)

PERE

I que han de tenir!

BORRA

Com que les *metxeres* van tant ganses...

OLAGUER *(interrompent-lo)*

Ben nèt que hi van!

GERONI

(interrompent-los a tots dos)

No'ns donen l'abast pera cambiar la *fileta.*

ROVELLAT

I, es clar, no podem fer la feina que vol l'amo.

VALERI

I d'ençà que gastem metxa *del número dèu...*

MENUT *(recalcant-t'ho)*

Que no val re!

VALERI

... tot són *gates* i *aixemics.*

ROVELLAT

I mals-de-cap.

PERE

Vès qui treballa amb aquest cotó!

TIT

Després s'ha de descomptar el temps que's perd, quan el contramestre arregla l'*estiratge* perquè fa *cargoli.*

MENUT

Am tants entrebancs, les *mudades* se retràssen.

JOAN

Per això mateix. La qüestió es anar a trobar l'amo i fer-li veure.

OLAGUER

Si ja som vells!

JOAN

Ja't dónes?

GERONI

Tenim masses anys!

VADOR

Al nostre lloc més s'estimaran posar-hi joves. Som gent sobrera, nosaltres!

JOAN

Que n'hi posin un, de jove, a la meva *màquina!*

PERE

I a la meva!

JOAN

Si treu els *setantes* que jo treia...

TIT

I jo!

JOAN

Allò era una seda!

MENUT *(aixecant-se, cridant)*

Demano la paraula!

JOAN

Digues.

MENUT

Jo sóc del parer, com ha exposat molt bé'l company Tit, que's nomeni una comissió, donant-li amplies facultats pera resoldre lo que cregui més convenient.

JOAN

Apa, doncs. Qui la compondrà aquesta comissió?

PERE *(an en Joan)*

Tu, un.

MENUT

I en Valeri.

ROVELLAT

I l'Olaguer.

JOAN

Apunta, Agustinet.

(Crits d'aprovació.)

GERONI

Que's passi a votació!

JOAN

Tira, home, tira! No cal!

OLAGUER

No, jo no puc ser-ho.

JOAN

No?

OLAGUER

Jo... no m'embolico. Tampoc sóc bo pera treballar...

JOAN

I tu, Geroni?

GERONI

Jo?... Veuras...

JOAN *(a l'Olaguer, amb ironia)*

Si: tu comptes amb els teus fills. *(An en Geroni.)* I tu encara tens esperances de que't donguin una plaça, a triar el *recó*.

GERONI

No ho nego.

JOAN

Oh! Ja, ja! I tu, Menut?

MENUT

Jo, sempre vaig am la majoria.

JOAN

I en Calderí què hi diu?

CALDERÍ *(no gosant-ho dir)*

Veuras, Joan: una persona que'm vol bé me deixa diners pera posar-me a vendre bitllets i apuntacions de la loteria pels carrers.

PERE *(am sarcasme)*

No més te faltava això!

JOAN

I en Vador?

VADOR

Jo, com que, estalviant, he arribat a arreconar cosa de trescents durets...

JOAN *(amb impaciencia)*

Digues.

VADOR

Te seré franc: penso posar una mica de tenda, que pera mi i la dòna molt serà que no'ns dongui pera les tristes caixalades.

JOAN *(indignat)*

Vés, formiga vella!

PERE *(an en Vador)*

Garça!

VADOR

Envejós!

JOAN

I en Borra, què hi diu?

BORRA

Feu lo que volgueu. Jo, de tot dic amén.

JOAN

Bé, però...

BORRA

Jo aniré vivint com puga, i allà on caigui... m'hi deixaré anar.

JOAN

Això no es dir re.

BORRA

I es dir molt.

ROVELLAT *(abstret i en to tragic)*

Jo, ja tinc pres el meu determini.

JOAN *(amb ansietat)*

Què?

ROVELLAT

(més accentuat i grave que de primer)

Sé ont es la via del carril i...

JOAN *(esgarrifat)*

Calla!

(Tots, menys en Borra, protesten de les paraules d'en Rovellat.)

PERE

(aixecant-se, am desesperació)

Jo crec que lo més ben pensat es anar a escometre'ls joves!

JOAN

Com s'entén?

PERE

Nosaltres som l'idea: ells, la força!

JOAN *(entusiasmat)*

Explica-t, que m'agrada això!

PERE

Sí! Hauriem d'engrescar-los pera que's declaressin en vaga!

JOAN

A favor nostre?

OLAGUER *(movent el cap)*

No pot-ser.

GERONI *(am somriure amarc)*

I cah!

BORRA *(am sentiment)*

No'ns escoltaran.

TIT

Ells fan el mateix camí que nosaltres, i si arriben a vells...

OLAGUER *(interrompent-lo)*

Vès què'ls contes! No hi pensen en demà.

MENUT

No, que no hi pensen!

BORRA

Som arbres caiguts!

ROVELLAT

(mirant a terra i en to concentrat)

El carril ho arreglarà tot!

JOAN *(a l'Olaguer, fòra de si)*

Es a dir que no'ns escoltaran, els joves?

OLAGUER

No!...

JOAN

Què't sembla, Agustinet?

AGUSTÍ

L'Olaguer té raó!

JOAN *(fòra de sí)*

Però, es just això?

AGUSTÍ

Just, no; natural, sí.

JOAN

Pera defensar-nos a nosaltres no's declararan en vaga?

AGUSTÍ

No.

JOAN

Quantes vegades s'hi han declarat per un mal treballador?

AGUSTÍ

Lo que haurien de fer, si de cas, els joves, es no consentir que s'hagi de treballar a la vostra edat!

MENUT

Això en el nostre temps no passava.

PERE

Els joves d'avui en dia no són ningú.

CALDERÍ *(despreciatiu)*

No van enlloc.

PERE

Deixa-ls presumir i divertir-se força!

OLAGUER

Això!

GERONI

No'ls amoïna res més.

JOAN

Perquè són uns ignorants.

TIT

I uns fatxendes!

VADOR

Que no estimen.

ROVELLAT

Ni als seus pares.

AGUSTÍ *(aixecant-se serenament)*

Per què'n dieu mal dels joves?

PERE

Perquè s'ho mereixen!

AGUSTÍ *(amb amor)*

Però, no veieu que feu mal fet?

JOAN

Que'ns defensin! Que prenguin exemple de nosaltres!

AGUSTÍ

Ja ho fan.

JOAN

Que no!

AGUSTÍ

Com vareu portar-vos amb els vostres pares?

JOAN

Allavors tot anava d'una altra manera.

AGUSTÍ

I amb els vostres fills? Què'ls heu ensenyat?

JOAN

Tot lo que hem pogut.

AGUSTÍ

De petits que'ls feu anar a la fàbrica am vosaltres.

PERE

La necessitat no té llei.

AGUSTÍ

Per què no'n protestaveu?

JOAN

Ja varem protestar-ne, en el nostre temps!

PERE

Convé que'ls joves sapiguen lo que hem fet.

JOAN

Que consti ben alt!

AGUSTÍ

Per què?

PERE

Perquè si pensessin veurien que, sense'ls nostres esforços, avui ells no serien res.

AGUSTÍ

Què són ara?

JOAN

Més de lo que's mereixen! Nosaltres, a costa de la nostra sang, els hem conquistat els drets de que disfruten.

AGUSTÍ

I encara són esclaus!

PERE

Per què no obren nous camins?

AGUSTÍ

Ja estan oberts! Seguiu-los!

JOAN

Jo'ls segueixo! Avant!

AGUSTÍ

Els vostres dolors m'havien aclaparat; la vostra desgracia m'ha encès el cor. Sóc jove! Vui ser jove! *(Passant-se la mà pel front, amb accionat tragic.)* Ah! Lluny del meu pensament aquestes negrors del passat! Vinguen raigs de sol retornadors pera tots vosaltres!

JOAN *(am deliri)*

A viure tots!

AGUSTÍ

Caminem, tots units, els desgraciats, vells i joves; caminem combatent l'egoisme, encara que sigui regant la terra am la nostra propria sang!

JOAN

Que s'arboli tot!

AGUSTÍ

Vosaltres ja heu complert la vostra missió en la vida. Se us té de mirar am respecte.

JOAN

(joiosament, batent-li'l cor)

Ens ho mereixem!

AGUSTÍ *(am gran pietat)*

Jo hi veig poesia damunt vostre. I se us té per una desferra inutil!

JOAN

Això no es just!

AGUSTÍ

La societat actual es egoista: no té cor.

JOAN

No, que no'n té!

AGUSTÍ

Lo que s'ha fet am vosaltres ho fa tot-hom: els amos amb els seus treballadors; els fills amb els seus pares. L'un empeny a l'altre pera pendre-s el lloc. El mal ve de lluny!

JOAN

Doncs, de qui'ns hem de valguer?

PERE

Que'ns assegurin la vida!

JOAN

No! Jo vui treballar! Vui guanyar-me-la!

PERE

Encara no hem treballat prou?

TIT *(aixecant-se, esverat)*

Deixeu-vos de raons! Pera mi no'ns queda més que un recurs!

JOAN

Quin?

TIT

Lo més positiu es armar-ne una de grossa.

JOAN *(decidit)*

Que s'ha de fer? Digues!

TIT

També estem condemnats a mort!...

MENUT

Som massa pocs nosaltres sols.

OLAGUER

Es com tirar aigua al mar.

TIT

Ja'n seguiran de nous! Nosaltres serem l'espurna!

JOAN

Ben dit!

PERE

Que reventi tot, d'una vegada!

OLAGUER

Qui'ns-e seguirà?

TIT

Molts homes que esperen l'ocasió de capgirar el món.

JOAN

Apa, doncs! Qui fa un?

TIT

Jo!

PERE

Jo faig dos!

JOAN *(als demés)*

I vosaltres?

OLAGUER
(excusant-se, esporuguit)

Jo ja he dit el què.

JOAN

No vols ser-hi?

OLAGUER
(tremolant, esgarrifat)

No puc...

JOAN

I tu, Geroni?

GERONI
(am recança i horroritzat)

Tampoc.

JOAN

I tu, Vador? I tu, Borra?

VADOR

Què't diré?...

BORRA *(am resignació)*

Jo no sóc bo pera res.

CALDERÍ *(desconfiat)*

Es picar en ferro fred.

ROVELLAT

El carril!... El carril!

JOAN *(escometent-los)*

Bé, doncs: quants som que estem disposats a tot?

TIT

Si hem de ser tant pocs, jo no m'embolico.

PERE

Ni jo.

JOAN

De què us-e serveix fer el valent?

PERE

Ja veuras: nosaltres sols...

JOAN

Covard! Ja arronses?

PERE

Que't penses que vui anar a presiri?

JOAN *(amb ira concentrada)*

Que no hi ets ara, a presiri?

PERE

Tot lo que tu vulguis.

JOAN *(mirant l'un i l'altre)*

Sent aixís, no més puc comptar amb en Valeri...

VALERI

Deixem-ho córrer, Joan.

JOAN *(desesperat)*

Que no teniu sentits? Que sou masells?

(Tots protesten.)

PERE

Això ho seras tu!

JOAN

Tu ho ets!

OLAGUER *(aixecant-se)*

Bah, bah, bah!...

JOAN *(am sarcasme)*

Sí, ja pots anar-te'n!

OLAGUER

Ningú me'n priva!

GERONI

Anem, anem.

(Tots van aixecant-se.)

JOAN *(molt desesperat)*

Us en aneu? Sense resoldre res?

VADOR

Pensem-ho mellor.

CALDERÍ

Dormim-hi.

TIT

Pot-ser que emprenguessim una altra ruta...

PERE

Nomenem una comissió...

GERONI

Això mateix.

CALDERÍ

Apedacem-ho.

OLAGUER

Tot ho veig negre!

(Poc a poc, ronsejant i fent comentaris, desapareixen a agrupaments.)

JOAN

Es a dir que'm deixeu?

VADOR

Veuras...

JOAN

I tu també, Pere?

PERE

Ja'n parlarem una altra hora.

JOAN *(als darrers que quedin)*

I vosaltres?... Responeu! Que no us en heu sentit de la vostra desgracia?

MENUT

Cada hu que faci lo que mellor li sembli.

TIT

Que tot-hom obri pel seu compte.

JOAN

Que no heu vist lo que han fet am nosaltres? Ni'ns han donat vuit dies de temps!

Ens han despedit a tots alhora, sense por, sense cap recel!...

OLAGUER

Ells fan lo que volen.

JOAN *(am gran indignació)*

Vells! Inutils! Covards! Mereixeu que us explotin!

VALERI *(acostant-s'hi)*

Deixa-ls, Joan!

JOAN

Fòra tots!

(Crits i confusió.)

PERE

Ja'ns en anem!

JOAN

Fòra de casa! No us vui veure més! Sou pitjors que'ls amos! Fòra! Fòra!

(Crits, insults i gran confusió.)

VALERI

No t'acaloris!

JOAN

Sembla mentida que siguin tant besties!

VALERI

Ja podies pensar-t'ho!

JOAN

Fòra! Fòra!

(Crits i esvalots. Desapareixen tots els vells per la primera porta de l'esquerra. L'Agustí queda mirant-se pielosament en Joan i en Valeri.)

ESCENA XXII

EN JOAN, EN VALERI I L'AGUSTÍ

JOAN

No's pot fer res amb aquesta gent tant covarda!

VALERI

Ens deixen!... I són els del nostre temps!

JOAN

Mellor!

VALERI

Tot se n'ha anat per terra!

JOAN

No! Encara hi ha esperança!

VALERI

Ens hem quedat sols, Joan!

JOAN

Val més així! Ara s'ha vist ben bé que no'ns hem de refiar de ningú, sinó de nosaltres mateixos.

VALERI

Què farem, tant tu com jo, si som pitjors que dos esguerrats?

JOAN

Molt, farem! Segueix-me a mi!

VALERI

I a ulls clucs, que't seguiré; però estem vençuts! Som morts!

JOAN

No t'espantis, Valeri!

VALERI

Ara sí que veig que som vells!

JOAN

Que no!

VALERI

I no'n sabem, de demanar caritat!

JOAN

Calla!... Jo'm defensaré sol, tot sol! *(Cridant fòra de si.)* Engracieta! Engracieta!

(Surten precipitadament l'Ursula i l'Engracieta.)

ESCENA XXIII

ELS MATEIXOS, MÉS L'URSULA I L'ENGRACIETA

URSULA *(amb ansietat)*

Què vols?

JOAN

La noia! Ont es la noia?

ENGRACIETA

Aquí.

JOAN

Vine!

ENGRACIETA *(acostant-s'hi)*

Maneu.

JOAN

(pregant amb els ulls plens de llagrimes)

Agustí: casa-t am la meva filla!... No esperis que jo i l'Ursula siguem morts!

AGUSTÍ *(am dignitat)*

Oh! No!...

JOAN

No't serà gens feixuga la nostra carga!

AGUSTÍ

La soportaré!

JOAN

No! No ho consento! Uniu-vos i aneu-vos-en lluny de nosaltres, que no'ns pogueu veure ni hagueu d'ajudar-nos!

ENGRACIETA

No, pare, no!

JOAN

No vui que sigui dit que jo he mort les il·lusions de la vostra joventut!

VALERI *(acostant-s'hi)*

Joan!

AGUSTÍ

No podem acceptar-lo'l vostre sacrifici!

JOAN

Vosaltres no us estimeu ni us heu estimat mai!

AGUSTÍ

Sí, que'ns estimem!

JOAN

No pas com jo i l'Ursula! Avui dia no n'hi ha d'amor!

AGUSTÍ *(amb un esclat de vida)*

En nosaltres, sí, doncs!

JOAN

I el deixeu morir!

AGUSTÍ

No! Ara neix!

JOAN

No'n sabeu, d'estimar! En sabem més nosaltres, els vells, els que'ns en anem del món!

AGUSTÍ *(am molt sentiment)*

Engracieta!

ENGRACIETA
(an en Joan, referint-se a l'Agustí)

Que no ho veieu que'ls ulls li vessen pietat?

JOAN *(a l'Agustí)*

Sostens lo que acabes de dir ara mateix an els meus companys?

AGUSTÍ *(energicament)*

Si, que ho sostinc!

JOAN

A costa de tot?

AGUSTÍ

De tot! Fins de la meva existencia! El meu amor no pot morir!

JOAN *(triomfant)*

Estima, doncs...

AGUSTÍ *(interrompent-lo)*

Ja estimo!

JOAN

... a l'Engracieta!

AGUSTÍ

An ella i a vosaltres; a tots els germans de desgracia i als fills dels meus somnis que han de venir. *(En Joan riu joiosament, il·luminant-se-li la cara d'alegria.)* Engracieta! Engracieta! *(Abraçant-la.)* T'estimo! *(An en Joan.)* Mireu! La vui! Es meva! Vós sou el seu pare: jo'l seu amor!

JOAN *(am crit ferestec)*

Així, estimeu-vos! Enlaire, cor!

AGUSTÍ

Primer es la vida que tot!

JOAN *(tambalejant)*

A viure!

AGUSTÍ

Lluitant sempre!

JOAN

Alegria! Visca l'alegria! *(Am crit agonic.)* Torneu-me la joventut! Vui tornar a ser jove!

(Cau mort, quedant de cara enlaire.)

ENGRACIETA *(amb esglai)*

Pare!...

URSULA *(també amb esglai)*

Joan!

VALERI *(alerrat)*

Què!

AGUSTÍ

No ha pogut més!

ENGRACIETA

(agenollant-se pera palpar el cos del seu pare i fent-li petons an els llavis)

Pare! Pare de la meva vida!

URSULA *(també agenollant-se)*

Joan! Joan meu!

AGUSTÍ *(en veu baixa)*

Es mort!

(Llarc silenci. En Valeri, un cop s'ha convençut de que en Joan es mort, se'n va, aterrorilzat, a un recò de l'esquerra. L'Ursula s'aixeca impulsivament, i am veu ofegada, dirigint-se a l'Agusti, diu:)

URSULA

Agustí!...

AGUSTÍ

Ursula!

(L'Engracieta segueix besant a son pare, tot cridant-lo am deliri. En Valeri, fent sanglots, se contempla'l cadavre d'en Joan desde'l mateix lloc. Compareix la Susagna per la porta de l'escala.)

ESCENA ULTIMA

ELS MATEIXOS, MÉS LA SUSAGNA

(Aixis que va pera entrar la Susagna i s'adona del cadavre d'en Joan, s'atura horroritzada; després, i mentres l'Engracieta segueix plorant

i fent pelons a son pare, avança poc a poc, alurant-se una bona estona a mirar an en Joan, i tot-d'una, sentint-se esperonada per l'instint de conservació, s'acosta an en Valeri, dient-li en veu llagrimosa i grave.)

SUSAGNA

No t'espantis! No t'espantis!

(S'abraça an en Valeri, posant-se a plorar tots dos, amb un plor ofegat, sortit del fons de l'ànima. L'Agusti segueix aconsolant a l'Ursula. L'Engraciela, deliranta, fa pelons i crida a son pare.)

CAU EL TELÓ PAUSADAMENT

Cançó de l'Engracieta

Lleuger i am senzillesa

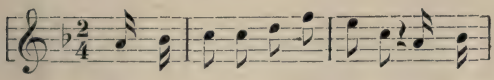

No vol - dri - a al - tra ri - que-sa, tot i es-

sent po - bra com - sòc, que es-ser jo-ve, sem-pre

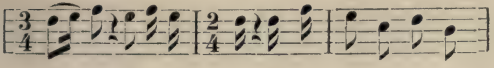

jo - ve, tra-la-ra - rà, am sa - lut i bon hu-

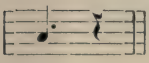

mor.

Adrià Esquerra

OBRES DEL MATEIX AUTOR

L'ESCORSÓ,	drama en 3 actes.	2	ptes.
FRUCTIDOR,	» » 4 »	2	»
FOC-FOLLET,	» » 4 »	2	»
LA RESCLOSA,	» » 3 »	2	»
LLADRES,	» » 1 »	1'50	»
OFRENES (poesies).		2	»
LA MARE ETERNA, drama en 3 actes		2	»
EL COR DEL POBLE, drama en 3 actes		2	»
LA REINA DEL COR, comedia en 1 acte.		1	»
LA REINA DEL COR, opereta en 1 acte.		1	»

EN PREMPSA

FLOR TARDANA, quadro de costums.

EN PREPARACIÓ

SOLEIADES (poesies).

APR 2 7 1973

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PC
3941
I5V4

Iglesias, Ignacio
Els vells